

România literară

Apare săptăminal sub egida
Uniunii Scriitorilor

Editor:
Fundația România literară
Director general
Nicolae Manolescu

6-12 martie 1996
(Anul XXIX)

9

EDITORIAL

de Nicolae
Manolescu

Cearța

modernilor cu postmodernii

AM CREZUT util să publicăm în numărul de față al *României literare* câteva articole având drept temă disputa (sau, pentru a păstra termenul consacrat în secolul al XVII-lea francez, *la querelle*, cearța sau, și mai bine, gîlceava) dintre moderni și postmoderni. Punctul de plecare al tuturor este articolul *Un manifest postmodernist* al lui Ion Manolescu, apărut în numărul 5/1996 al revistei noastre.

Editorialul meu nu dorește să fie decît prefața dezbaterii.

Trebuie să spun de la început un lucru: manifestul lui Ion Manolescu are, ca toate manifestele, un caracter partizan și programatic. A-i reproșa acest caracter ar fi a nu înțelege natura exactă a demersului. Aș mai preciza că, în editorialul meu, ca și în unele dintre textele care urmează, prevalează dezacordul cu punctul de vedere al manifestului. E normal ca destul de numeroasele potriveli de idei să cadă în plan secund. Unui manifest i se răspunde polemic, fiindcă el însuși este polemic.

Prima mea obiecție are în vedere o contradicție esențială din articolul lui Ion Manolescu: aceea de a respinge aprecierea prin prisma unui model unic a literaturii moderne și de a proclama totodată existența unui model unic, valabil pentru literatura postmodernă. Chiar spiritul relativ, diacronic al cercetării, susținut de Ion Manolescu, ne-ar obliga să nu folosim niciodată criterii absolute. Are dreptate Ion Manolescu atunci cînd scrie că ar fi fost pueril din partea lui Călinescu să-i judece pe "ortodoksiștii" anilor 20-30 în funcție de criteriile avangardei acelor ani. Dar, în acest caz, cum explică autorul manifestului faptul că lasă a se înțelege o anumită *superioritate* a romanului de la sfîrșitul acestui secol față de romanul dintre 1965 și 1980? Lipsa de nuanțe nu e potrivită nici chiar în cel mai radical manifest. Mi-e greu să accept fraze categorice de felul: "...În era ciberneticii, nu se mai poate face literatură ca acum douăzeci de ani". Trec peste faptul că era ciberneticii nu începe astăzi, ca să-mi exprim mirarea că întreaga tematică (îndeosebi aceea rurală) a romanului de acum două sau trei decenii este considerată, nu doar perimată, dar, laolaltă cu formulele narrative, aruncată la coșul de gunoi. "Micile drame ale optzecistului nu mai interesează pe nimeni", scrie mai la vale Ion Manolescu. Să aibă judecata valoare generală? Să fie vorba de toți optzeciștii? Sau, și mai grav, să constea proza optzecistă doar în exploatarea derizoriului existențial?

Problema "minciunii", apoi, care ar roade, ca viermele din măr, întreaga literatură din era comunistă nu era, vorba lui Maioreanu, în chestie într-un manifest ca acesta care se referă la arta prozatorilor. În plan moral, noi putem constata o diferență între tendința romancierilor de ieri de a-și justifica criticile curajoase făcute unor laturi ale sistemului prin îmbrățișarea unei perspective care părea a justifica sistemul ca atare. E o nuanță, chiar și în reformularea aceasta a problemei "minciunii"! În planul artei, acest aspect al lucrurilor nu are însă nici o relevanță.

Cred că important ar fi să procedăm la o discriminare: una este literatura pe care o știm de ieri, alta literatura pe care o dorim pentru mîine. Amestecînd trecutul cu viitorul, Ion Manolescu nici nu scrie în fond un manifest în sprijinul noii arte postmoderne, și nici un pamflet împotriva artei moderne, cum ne dă a înțelege: obiectul adevărat al strălucitorului și nedreptului său articol este în definitiv *gîndirea critică*, incapabilă, în opinia autorului, să perceapă literatura pe cale să se nască. Anulîndu-i, dintr-un condei, pe prozatorii generațiilor precedente, Ion Manolescu se răfuiește mai degrabă cu criticii contemporani, împotriva cărora el sfărîmă mai multe condeie, adică, hai să fiu și eu postmodern, mai multe taste ale laptop-ului.

O dezbateră la care participă
**Ioana Pîrvulescu, Mircea
Nedelciu, O. Nimigean, Caius
Dobrescu, Ara Șeptilici**

(pag. 1, 3, 4-5)

**Scrisori
inedite
cătred
AI. ROSETTI**

(pag. 8-9)

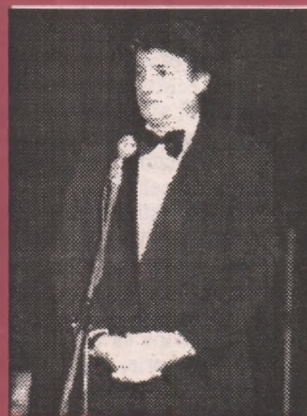

**Radu
BOUREANU - 90**

(pag. 7)

**Gala premiilor
UNITER pentru
stagiunea '94-'95**

(pag. 11)

**Ion Caramitru,
președintele UNITER**

CONTRAFORT

de Mircea
Mihailescu

Pistolul cu capse (3)

DE CE acum, totuși, acest atac fără obiect? Spun "fără obiect" pentru că profesorul Tismăneanu s-a retras din cursa pentru catedra Rațiu cu mult înainte ca Liviu Turcu să-și fi scris, în 23 ianuarie 1996, resentimentara epistolă. M-am aflat, de Crăciunul lui 1995, la Washington și știu de la însuși Vladimir Tismăneanu că deja se retrăsese la acea dată, *din proprie inițiativă, și din motive personale*, de pe lista concurenților. (Întâmplarea face să dețin și o probă irefutabilă, din perioada 5-6 ianuarie 1996, în care, într-un interviu pe care-l înregistram, dezbatem și această problemă). Deci, Vladimir Tismăneanu a renunțat să concureze încă înainte ca lista de înscrieri să se fi închis. Și mult înainte de a se fi ajuns la așa-numita "listă scurtă" a candidaților.

E amuzant că tocmai un specialist în treburi desfășurate în tenebre, departe de ochii lumii, să fie, acum, indignat de *superdiscreția* celor care fac selecția la Georgetown University. Din nefericire, procedura americană obișnuită l-a luat prin surprindere pe cel care are, în cel mai bun caz, acces doar la *exteriorul*, la arhitectura clădirilor universitare. Dacă ar fi avut cel mai neînsemnat contact în mediile universitare propriu-zise, dr-ul Turcu ar fi putut evita postura ridicolă de turnător mincinos.

Unde e misterul, de vreme ce întreaga procedură și condițiile de concurs au fost anunțate public? După cât e de înafara chestiunii, aș zice, mai degrabă, că informațiile dr-ului Turcu provin nu din Statele Unite, ci din România. Și că întreaga sa scrisoare e o simplă "comandă" pornită dinspre fostul centru de amorsare a obscurilor sale activități îndreptate, dintotdeauna, chiar împotriva țării care îl adăpostește acum. După cum dl. Turcu nu pare să fi auzit în viața lui de cuvântul *tenure*, adică angajare pe termen nelimitat, pe care universitățile americane o acordă profesorilor pe care vrea să-i păstreze cu orice preț.

Altminteri, de unde să fi luat dr-ul Turcu o sintagmă precum "*cultura și civilizația românească*", specifică mediilor universitare din România, dar total străină de practica americană? În Statele Unite, distincția dintre *cultură* și *civilizație* e mult mai marcată, având cu totul alte sensuri decât pe malurile dimbovițene. Las deoparte faptul că nimeni nu i-ar fi pretins (folosesc acest timp verbal pentru a descrie cu precizie situația) profesorului Vladimir Tismăneanu să predea "cultură și civilizație românească" la Universitatea Georgetown, aflată vreme cât specificul acesteia este cu totul altul. Însuși securistul îndrăgostit de arta epistolară afirmă că prestigioasa universitate washingtoniană e specializată în pregătirea "viitorilor înalți funcționari politici și administrativi ai structurilor guvernamentale", precum și a diplomaților.

Or, tocmai acesta e punctul nevralgic al scrisorii lui Turcu: spaima sa, și a categoriei uman-profesionale din care face parte, e ca nu cumva un om cu personalitatea, prestigiul și convingerile politice ale lui Vladimir Tismăneanu să devină cel de la care "înălții funcționari politici" și diplomații americani să afle despre realitățile românești actuale. Pentru spionul care și-a trădat stăpînul, Vladimir Tismăneanu nu e nimic altceva decât un "marxist reformist". Ca să vezi pe ce umeri înstelați se lăfăie anti-marxismul românesc! Aproape că l-am crede, dacă, luat de apele proprii uri, Turcu nu s-ar arăta, citeva paragrafe mai jos, îngrijorat că Vladimir Tismăneanu scrie o istorie a comunismului (decă și a marxismului) din România și că, mînat de o patimă

anti-marxistă care i-ar obnubila necesara obiectivitate, cartea sa riscă să-i nedreptățească pe comuniști! Dr-ul Turcu ar trebui să se hotărască: Tismăneanu e fie marxistul habotnic care pune în primejdie imaginea anti-marxiștilor aflați la putere în România, ori un antimarxist, el însuși, care, mînat de "febră", scrie o istorie prea aspră a comunismului românesc? Altminteri, întregul său eșafodaj lasă impresia de improvizație a unui psihopat aflat în criză de subiecte.

E, de asemenea, cel puțin suspectă grija unui fost securist - adică a unui ins care, cîtă vreme a lucrat în România, a fost unealta unui sistem al cărui suprem țel era deplina izolare a țării - de a se plînge astăzi că numirea lui Vladimir Tismăneanu la Georgetown University ar dauna "intereselor României în străinătate". Cîtă gingășie! Cîtă spaimă că un profesor căruia îi lipsește cu totul "*competența academică necesară pentru abordarea*" unui domeniu atît de delicat e, totuși, capabil să răstoarne de unul singur imaginea atît de panoramică a României! Și, mai ales, de unde? De la o universitate pe care, cu aceleași blîbiieli logice, dr-ul Turcu o califică, pe rînd, și prestigioasă, și marginală, și importantă, și măruntă!

Pentru a rezuma, scrisoarea deschisă a lui Liviu Turcu e încă o dovadă că serviciile secrete românești s-au predat, însă nu au murit deloc. Încercare stîngace de a-l compromite *în România*, repet, *în România*, pe unul dintre cei mai străluciți intelectuali pe care-i avem în străinătate e parte a unui program mai vast de a-i delegitima pe toți cei care se opun regimului iliescian. Recurgînd la arma boantă a argumentului biografic, dr-ul Liviu Turcu dovedește că deși a năpîrlit ideologic, intelectualmente și moralmente a rămas tot un securist. Neputînd ciuguli din biografia românească a lui Vladimir Tismăneanu decât cunoscutele idioțenii vînturate, de șase ani, în *România Mare*, el uită că propria sa biografie e infinit mai oneroasă decât aceea a "fiului luptătorilor din Spania". Cel puțin, părinții lui Vladimir Tismăneanu au luptat din convingere, fie ea una cît de greșită. Pe cînd Liviu Turcu, el însuși - nu copiii, nu părinții, nu vecinii săi! - a fost agentul plătit al celei mai odioase și criminale instituții pe care România a avut-o în întreaga sa istorie.

Cum poate, în aceste condiții, un veleitar, cultivat doar de zierele bulevardiere, să vorbească de *inconsistență academică* în legătură cu un analist politic ale cărui cărți ocupă un raft de bibliotecă, și a cărui prezență publică e mai mult decât impresionantă?!

Erijîndu-se în sfătuitor de taină al d-lui Rațiu, dr-ul Turcu își încheie delatiunea jocosă pe un ton îmbibat de un adînc umanism socialist. Oricum, afirmă fostul securist, dl. Rațiu nu trebuie să-și facă scrupule dacă nu-l va propune pe profesorul Tismăneanu. Acesta, în orice caz, își va "continua liniștit cariera profesională". Aici, pistolul turcului a nimerit-o bine. Chiar dacă prin această afirmație, riguros exactă, s-ar putea să-i supere pe emulii săi de la *România Mare*.

În rest, lucrurile sînt extrem de clare. Dl. Rațiu poate să propună pe oricine dorește. Însă, după cum spunea un celebru universitar american, "la Washington, centrul de studii românești se va afla întotdeauna acolo unde se află Vladimir Tismăneanu!"

POST-RESTANT

de Constanta
Buzea

ÎN AFARĂ de remedierea câtorva scăpări, (un mai nesfârșit, un atît de eronat, o cacofonie pe undeva, ca și versul *ca să te-nghit și [să te] uit mai bine*), ce mi-aș mai putea dori? Poate o fotografie recentă, câteva date bio(biblio)grafice, numele din buletin și un titlu care să nu sune a replică la *Pelerinaj*, pentru poemele dv., și ele numerotate de la 1 la 19. (Adi G. Secară-Delagalați) ✓ Îmi trimiteți o mare parte din poemele care stau, probabil, să apară în volum, într-o editură. Stilul lor îmi e familiar. Cred că știu cine se ascunde sub misterioasa inițială. Mica dv. șiretenie vine din frustrare, și îmi pare rău, pentru că și eu mă simt înșelată în speranțe. Apreciez inteligența cu care ați țesut din ierburi pufoase capacul capcanei cu jar în care să cadă lupul sângeros. Oare câți iezi, pe cât de naivi, pe atît de trufași, trebuie să mai pierd, ca să mă învăț minte și să-i ocolesc? Pentru că nu eu mi-i doresc de fini, ci ei mă invită la cumetrie. Care ar fi șiretenia în cazul de față? Numărul mare de poezii atrage un răspuns în care măcar câteva texte sunt remarcate ca detașându-se calitativ de restul modest. Este util, cred, să vă amintesc un rînd, de fapt singurul, din scrisoarea însoțitoare: *Fără menajamente, vă rog să-mi spuneți, care este părerea dv., despre aceste poezii.*, unde sunt două virgule în plus, dar și asigurarea că răspunsul meu nu vă va supăra. Sunt și câteva texte remarcabile, puține din păcate. Voi da mai jos două exemple, două poeme, cu defecte, dintre acelea care pot decide negativ asupra întregului, în hotărârea redactorului, (de revistă sau de editură), de a nu-l publica cu inimă ușoară pe autorul diletant, de a-l amâna la nesfârșit. Iată poemul *Vesnicie atît de scurtă*, (titlu inabil!), unde supără frecvența verbului *a reda*, aici în sensul de *a restitui*, dar sunând și în perimetrul oboselului (la clasă) *a reda* = *a exprima*, *a reproduce*: "Iremediabil *redați* nouă înșine / ca floarea / iremediabil *redată* pămîntului / ca azi iremediabil *redat* lui ieri / noi suntem iremediabil / *redați* nouă înșine / aparținem sau nu omului / vîntului, / lui Dostoevski sau lui Brahms / iremediabilul ne trage / cu sine / *redînd* / om-piatră / cer și pămînt / sieși." De observat că repetarea *iremediabilului* nu supără deloc! Iată acum și poemul *Pumn de pămînt*, cu observația că în versul 4 se cerea reluarea întocmai a sintagmei din 3, că lîngă *măcar* e riscant să-l așezi pe *vreun*, cînd se cerea un(*adevăr*), că nu sună românește *ne zbatem cap în cap*: "O viață întreagă / o biată viață ne zbatem / să ne dezcorsetăm de noi înșine / de acel noi pervers / ne zbatem / cap în cap / sufletul drept cu stîngul / pentru ca să atingem măcar / vreun adevăr / o viață întreagă / pumnul de pămînt / ne trage înapoi / ne trage." În fine, revedeți și reparați și elipticul vers 7. (*Domnul D.*, București).

Internet

CE denumește oare această vocabulă nelinistitoare, înzestrată, pentru neinițiați, cu misterioasă sonoritate anglo-saxonă? Este numele celei mai puternice secte de astăzi, o sectă care stăpînește deja globul pămîntesc (din fericire, fără ca acesta să-și fi dat deocamdată seama), căci membrii ei - oamenii conectați la Internet - posedă actualmente mai multă putere decît toți șefii Masoneriei universale la un loc.

Sînt peste treizeci de milioane în întreaga lume fericitele ființe și ele trăiesc în peste o sută de țări; cu ajutorul computerelor lor, ce vehiculează concomitent imagini vizuale și auditive, ei au acces la transmiterea simultană a informației planetare și la intrarea în contact cu oricare partener din rețea; cartea, revista, filmul, spectacolul de teatru, concertul, muzeul, sportul, tehnica, știința medicală ori detaliile de viață erotică s-au transformat în informație instantanee și continuă, evanescentă dar extrem de prezentă, în informația cu majusculă, transmisă 24 de ore din 24, fără pauze și fără vacanțe. Cum țările intrate în rețeaua miraculoasă sînt răspîndite pe cele cinci continente, pe toate fusele orare, se poate spune că Internet nu doarme niciodată și ține pămîntul nostru în stare de veghe.

Totul a început relativ banal, ca o simplă problemă de inginerie: în anii '70, Pentagonul ceruse specialiștilor în informatică să construiască un telefon care să funcționeze în condițiile războiului atomic; informaticienii s-au pus pe treabă, iar rezultatul îndepărtat avea să fie Internet-ul.

Internaționalizarea și globalizarea științei reprezintă, probabil, aspectul cel mai fascinant al întregii întreprinderi: aflați într-un spațiu și într-un timp cu adevărat abstracte, pretutindeni și nicăieri, nemaiaparținînd, de fapt, nici unei națiuni, ci doar «rețelei», membrii sectei Internet se sustrag, practic, oricărei legislații naționale, oricărei condiționări locale și ascultă numai de regulile adoptate de ei înșiși. Pentru prima oară în istorie omul s-a ridicat, discret, deasupra condiționării istorice.

La începutul anilor '50, atunci cînd Europa distrusă arăta cam ca un tîrg din secolul trecut, iar România se afla, ca dotare materială, sub nivelul anului 1880, Einstein proorocise că două bombe vor schimba stilul de viață al omenirii: bomba atomică și bomba informaticii. Astăzi, iată-ne pe nesimțite într-o nouă eră.

Atunci cînd schimbările fundamentale se petrec suav, ele sînt mai dramatice și mai durabile decît cele produse cu focuri de artificii, sub reflectoarele atenției publice.

Editată de

România literară

- *Fundația "România literară"*
director general Nicolae Manolescu;
- *cu sprijinul Fundației Soros pentru o Societate Deschisă*

Redacția: Nicolae Manolescu - director, Gabriel Dimisianu - director adjunct, Alex. Ștefănescu - redactor șef, Mihai Pascu - secretar general de redacție, Ioana Părvulescu, Andreea Deciu (critică și istorie literară), Constanta Buzea (poezie, proză), Cristian Teodorescu, Mihai Minculescu (publicistică), Eugenia Vodă (film, muzică), Marina Constantinescu (teatru, plastică), Adriana Bittel (externe), Anca Firescu, Mihai Grecu (secretari de redacție), Nina Pruteanu, Ruxandra Dinu, Alexandra Voicu (corectură), Victor Ciupuliga (fotoreporter).

Administrația: Fundația "România literară", Calea Victoriei 133, sector 1, București, Of. poștal 33, c.p. 50, cod 71341. Cont în lei: B.R.D., filiala Pipera, 4072996100089. Cont în valută: B.R.D., filiala Pipera, 1520796100089. Elena Raicu (contabil șef), Corneliu Ionescu (șef serviciu difuzare, tel. 650.33.69.), Andriana Fianu (corespondență și difuzare în străinătate), Elena Hurducaș (secretariat).

Corespondenți: Gabriela Melinescu (Stockholm), Dumitru Radu Popa (New York), Tudor Olteanu (Amsterdam).

Tehnoredactare computerizată: Fundația "România literară" - Anca Firescu, Mihai Grecu. Introducere texte: Geta Gheorghiu.

E-MAIL: romlit@romlit.sfos.ro și romlit@buc.soros.ro (INTERNET)

Pentru cititorul sistematic de literatură română contemporană - cum se întâmplă să fluie și eu de câțiva ani încoace - este evident că, deocamdată cu tatonări și reculuri, proza actuală tinde, la noi, să-și schimbe formula dominantă. A cincea față a modernității, cum numește Matei Călinescu postmodernismul, își face loc către centru și-și reclamă drepturile. Voi da câteva exemple numai din cărțile de proză discutate la cronica *României literare*: Mircea Cărtărescu, Alex. Mihai Steenescu, Calus Dobrescu, Alexandru Ecovoiu, Radu Aldulescu și, în eseu, Luca Pițu.

În nr. 5 al revistei noastre, Ion Manolescu a semnat, în nume propriu, dar, probabil, cu înțelegerea unui grup format de scriitori români cu aceleași convingeri literare, un "Manifest postmodernist". Principala reușită a acestuia e că nu a lăsat indiferentă opinia publică scriitoricească, stîrnind o serie de discuții, mai mult contra decât pro, cum se întâmplă de obicei cu manifestele. Am încercat să le transformăm într-o dezbatere (care începe cu editorialul), cerînd opinia unor prozatori și critici din generații diferite. Din păcate, mulți ne-au răspuns refuzînd politicos să răspundă. Cititorul este invitatul implicit al discuției, care sperăm să nu se oprească aici. Cîteva cuvinte despre invitații "expliciți": Mircea

Nedelciu (n. 1950) este unul dintre cei mai cunoscuți prozatori optzeciști care a dovedit, nu o dată, că are un background teoretic și critic limpede. Răspunsul său a fost scris la calculator. Ara Șepitici a debutat ca prozatoare în același an și în același volum cu Ion Manolescu. Este născută în 1962. Răspunsul ei a fost scris la calculator. Calus Dobrescu (n. 1966) a publicat un roman cu vădite caracteristici postmoderniste. E numai cu 2 ani mai mare decât Ion Manolescu. Răspunsul său a fost scris la mașină. Ovidiu Nimigean (cărui nu-i știm vîrsta, îl bănuim în jur de 45 de ani) a sosit cu poezia, din proprie inițiativă. Răspunsul lui a fost scris la calculator. Scrierea ar fi implicat probabil unele note ale redacției (de pildă precizarea că Ion Manolescu nu e primul ei, cel mult, ultimul care scrie un "manifest postmodernist", așadar există o întreagă literatură pe temă, acolo unde O. Nimigean vede numai o "contradicție în termeni"), dar îl publicăm "neatîns" pentru că reprezintă un simptom de receptare.

Cum materia primă a literaturii este cuvîntul, cu diferențele știute față de materialul celorlalte arte, puțini oameni se gîndesc că evoluția acestuia este totuși și o chestiune pur "tehnică": de la trubadurul care-și cînta poemele, la pana de gîscă bine ascuțită, de la copierea

manuscriselor între zidurile mănăstirilor și decorarea lor cu migăloase anluminuri și pînă la primele tiparnițe, de la creion sau cărbune pînă la stilou și pîl, de la mașina de scris mecanică la cea electrică și, în sfîrșit, la calculator, literatura a depins întotdeauna și de elemente extraliterare cu totul ignorate în judecarea ei. Dacă nu modifică în nici un fel valoarea unei cărți, aceste elemente "tehnice" modifică cu siguranță ceea ce Ion Manolescu numește "sensibilitatea" scriitorului (criticului) și pot da naștere unor paradigme noi. Genul epistolar, de pildă, se va schimba radical datorită e-mail-ului, ceea ce nu înseamnă că scrisorile "electronice" sînt mai de valoare decât cele "traditionale". Trebuie însă să fi conștient de schimbare ca să-ți afișezi opțiunea proprie. Poți să-ți trimiți manuscrisele la editură scrise cu creionul, ca Peter Handke, și să fii totuși în viitorul literar al contemporanilor tăi. Problema este să-ți găsești formula proprie într-o lume primită de-a gata, cu idei primite de-a gata; lupta cu prejudecățile se poate duce în numele unor alte prejudecăți (adesea ignorate tocmai de "luptător"). Cu unele dintre ele - și nu sînt puține în literatura română - se războiesc invitații la prezenta dezbateri. Pe altele vă propunem să le descoperiți singuri.

Ioana Pîrvulescu

Zap-ul la români

Un manifest postmodernist - între ridicol și superb

SI EU AM STAT sute de zile, deci mii de ore în fața televizorului. Eram într-o cameră de bloc, undeva în sudul Franței și starea sănătății nu-mi permitea mai mult de o jumătate de oră de plimbare pe zi, în amurg, pe malul unui canal dintre Mediterana și l'Étang de Berre. În rest, angoase, insomnii, cîteva propoziții într-un jurnal pe care, cînd îl recitesc, nu mi-l recunosc sută la sută. Acces cu telecomanda la vreo 12 canale în patru limbi și, din cînd în cînd, telefonul. Ore tîrzii din noapte cînd cazi de pe un post pe altul, proptind prostește degetul în butoane, sîrînd de la un documentar la un joc de societate, de la un serial melodramă la o reconstituire istorică, de la un interviu politic la un meci de rugby retransmis din emisfera sudică, de la un buletin meteo la testele nucleare din Pacific.

"Zapînd" deci cîteva luni și tocindumi astfel curiozitatea pînă la o stare de meduză de aceeași consistență cu fotoliul. Considerînd telefonul, o ieșire la cinematograful, la spital sau un mesaj de pe E-mail doar ca zapări pe alte canale.

Și eu mi-am pus problema dacă un om aflat în starea mea mai poate fi interlocutor pentru literatură și cum trebuie să arate acea literatură pentru a-l extrage pe respectivul om din torpoarea aceea a zapîngului și a-l institui în partener de dialog.

Sigur, îi mai colorăm existența zilnică celui ipotetic cititor și cu alte zap-uri de care eu nu mai aveam parte: opt ore de muncă într-un birou, una-două ore de privire timpă pe un ecran ca parbrizul mașinii sau geamul ramei de metrou, plimbarea cu caddy-ul printre sutele de metri de etalaje ale supermarket-ului și, sincer să fiu, mare comunicare autentică nu mai speram să am cu acel "homo mediaticus" care eram eu însumi.

Problema mi-o mai puseseam și cu zece ani înaintea, privindu-i ca la zoo pe acei contemporani ai mei, navetiști care jucau poker în tren după zece ore de șantier și îngurgitînd alcool chimic cărui i se spunea pe atunci "coniac Ovidiu" și ajunsesem la *personaje* unidimensionale, capabile să răspundă la întrebarea "ce mai faci" cu "înfăptuim neabătut". Sloganul comunist transmis ca o presiune continuă de televiziunea cu un singur canal, de radioul cu un singur canal, de radioul cu un singur post,

de existența cu un singur tren pe zi, de supermarket-ul cu un singur produs și de apartamentul cu o singură cameră, rece ca un bîrlog, creionase în mintea mea un personaj la fel de "meduzatic" (deși capabil de ironie!) ca și cel imaginat la Martigues în vara lui '95, chiar dacă pe acesta din urmă îl putem numi "mediatic".

Introducînd distincția *textualism scriptic - textualism mediatic*, Ion Manolescu face în *România literară* nr. 5 dintr-un cocktail de confuzii o teză susținută doar de inexplicabilul entuziasm al autorului. El crede că "textualismul mediatic va reabilita lectura participativă, transformîndu-și cititorii în eroi ai călătoriilor virtuale". Să "transformi" cititorul din ceva ce este el în altceva, în orice altceva, asta se numește manipulare. Așa cum manipulare înseamnă și "declanșarea opțiunii de cumpărare", marea țintă a tuturor publicităților sau "declanșarea opțiunii de vot", marea țintă a marketingului politic sau adormirea completă a oricărei conștiințe civice, marea țintă a propagandei din vremea amintită mai sus a "coniacului Ovidiu". Toate sînt deci manipulări cu mai mari sau mai mici șanse de succes. Cum să faci dintr-o metodă oarecare de manipulare, prin simplul fapt că ea își trage de partea ei procedeele disperate ale *mediilor* lor de a menține *audimatul*, un manifest artistic? Nu se poate.

Nu se poate, în primul rînd pentru că simpla schimbare de "decor" nu rezolvă nimic. Sînt înduioșătoare întrebările autorului din burta coloanei din mijloc a articolului său: "Ce impact mai poate avea asupra cititorului postmodern, care obține simultaneitatea printr-un simplu zapîng pe tastatura telecomenzii, un roman care începe într-un hambar și se încheie într-o șură? Cine mai pierde timpul citind fel de fel de tragedii shakespeariene strămutate în gospodăriile dintr-un sat obscur, cînd mijloacele multimedia îi oferă experiența virtuală a celor mai sofisticate decoruri?" Oare să nu fi observat el că problema tuturor manipulatorilor de pe toate canalele media este tocmai cum să-i facă pe privitori să nu zapeze? De ce se bucura el că cititorul poate să zapeze, să fugă de pe canalul cu șuri și hambare pe canalul cu decoruri sofisticate? A găsit el metoda de a-l face să nu zapeze mai departe? Asta m-a făcut să rîd cu hohote ca și declarația celui mai recent înființat partid din România care zice că "se adresează

indecizilor din sondaje". Păi, tocmai de-aia se numesc indecizi cei 35% pe care zisul partid crede că și i-a definit ca electorat: pentru că nu știe nimeni în ce fel se formează în capul lor opțiunea de vot, poate pentru că sînt analfabeți - la propriu, nu doar analfabeți politic, poate pentru că vorbesc de limbă diferită și de limbaj politic și de textualismul mediatic al d-lui Ion Manolescu. Cum să te declari reprezentant al celor cu care nu ai nici o punte?

Nu se poate apoi pentru că "noul manipulator" nici măcar nu-și definește publicul-țintă, identitatea lui. Îl definește doar ca utilizator de mijloace multimedia, ceea ce e prea puțin pentru creionarea unei identități. Concurența între manipulatori este însă uriașă, dacă n-ar fi să-i amintim decât pe publicitari, managerii de campanii electorale și propagandiștii de toate felurile, inclusiv mesagerii sectelor religioase, unii mai cinici, alții chiar cu cîteva pași înaintea noilor noștri postmoderniști în studierea identității virtualilor lor manipulați.

Și nu se poate, în al treilea rînd, pentru că manifestele artistice apar ca revolte împotriva metodei principale de manipulare și nu ca o nouă metodă, declarativ mai eficientă, de a manipula profitînd de noile mijloace.

Un manifest literar este o teorie literară *proiectivă* a unui nou curent. Ceea ce autorul nostru numește "textualismul scriptic optzecist" din necesitatea de a defini prin opoziție la ceva "textualismul mediatic" al cărui manifest crede că îl lansează, nu a avut un manifest. Deci nici o teorie proiectivă. Teoria optzecistă este doar retrospectivă și antologia "Competiția continuă - generația 80 în texte teoretice" alcătuită de Gheorghe Crăciun este doar un început. Între cum începe ea să se definească și definiția celui care o numește "textualism scriptic optzecist" sînt numeroase diferențe. În primul rînd termenul "textualism" este preluat de la cei care au *etichetat* optzecismul drept textualist. Trebuia mers la textualismul francez și la numeroasele declarații teoretice de departajare ale autorilor, la aspectul net diferit al textelor etc. Sînt de acord să spui "micile drame cotidiene ale optzecismului nu mai interesează pe nimeni", cu condiția să observi că "textualismul" francez *s'en foutait éperduement* de micile drame cotidiene: deci optzecismul nu e textualism. Poți, de asemenea, să spui că "nu mai interesează pe nimeni nici

tribulațiile sale textuate textuant într-o textură a textului" dacă precizezi că descrierea nu se aplică nici măcar la Gheorghe Iova care, la rîndul său, este o evidentă excepție între optzeciști.

Dar după ce faci o descriere inexactă a primului termen al opoziției, cum să revii la "noua sensibilitate" a unui cititor cărui nu i-ai definit identitatea ca să introduci al doilea termen al opoziției, descriîndu-l pe acesta din urmă cu ingrediente pe care primul le avea deja? Iar exemplele, bazate în parte și pe faptul că respectivii autori nu sînt prea traduși în românește sînt complet nerelevante: Pynchon, Barth, Rushdie sau Kundera sînt autori care nu pot dovedi nici un procedeu pe care optzeciștii să nu-l fi încercat. E drept că nici "imagerie virtuală, simulări tri-dimensionale sau ilustrație fractală" n-am prea văzut la ei, dar aștept să văd cum arată chestiile astea la Ion Manolescu.

Sigur, după ce depășim suportul hîrtie și ne bazăm pe ecranul calculatorului brașat la Internet, interactivitatea și simulările tri-dimensionale sînt posibile chiar și în texte de Cervantes, Lawrence Sterne, Shakespeare, "Pynchon, Barth, Rushdie sau Kundera" adaptate pentru acest nou suport. Dar asta nu schimbă cu nimic esența acelor texte și nici nu dovedește că niște noi texte elaborate numai pentru acest suport ar avea ceva nou în esență.

Problema nu e cum să dovedești încă o dată adevărul butadei lui McLuhan că "media este mesajul" și că mesajul este doar un masaj, problema este cum să faci, în acest nou context, ca și tu, autorul și el, cititorul, să aveți o identitate. Cum să rezistați împreună la acele continue de identificări pe care le presupun redutabilele metode de manipulare puse în lucru de forțe din afara literaturii, cum să rezistați, deci, la manipulare. Este o problemă pe care optzeciștii și-au pus-o deja și, ca să fiu în tonul lui I.M., nu voi cita decât "Probleme cu identitatea" de Mircea Nedelciu în volumul "Și ieri va fi o zi", Cartea Românească, 1989.

Am acolo o dovadă de joc interactiv real. După ce am citit proza aia la cenaclu, profesorul Crohmălniceanu s-a trezit oprit pe stradă de un individ care i-a spus: "Dom' profesor, eu sînt personajul Murivale din proza lui Nedelciu". Mai zapează dacă poți și dacă totuși nu e prea strîmt.

Mircea Nedelciu

Un manifest postmodernist ?!

“ROMÂNIA literară” (nr. 5/1996) publică un manifest. Al d-lui Manolescu Ion. D-l Ion Manolescu vorbește în numele “noii sensibilități” - sintagmă obsedantă -, creată și întreținută de *media* și “unelte” informaticii (“...numai cei privați de televiziune, cinematograf și computer o pot ignora.”). “Noua sensibilitate”, declarat postmodernistă, n-ar fi, totuși, cunoscută și prizată de critică, aceasta din urmă persistând, din inerție, în două prejudecăți: *modelul unic*, piramidal, paternalist (exemplu: Marin Preda și Nichita Stănescu) și *modelul în dispersie*, care se blochează în sincronie, fără a mai opera necesarele, obligatoriile ierarhizări valorice (exemplu: generația optzecistă, receptată *in corpore*). Modelul unic, dominant, ar fi reconfirmat și de ancheta “Dilemei”, *Iară n-avem roman?* (145/1995), după care în top, alături de “clasicii” Rebreanu, Camil Petrescu sau H. Papadat-Bengescu, se mențin Buzura, Breban, Ivăsiuc, D. R. Popescu, Bălăiță, Țoiu. D-l I. Manolescu neagă, pe bună dreptate, impactul asupra conștiințelor provocat de romanele foștilor noștri contemporani (“Să fim serioși! Adevăratele cutremure de conștiință nu aveau cum să fie provocate de niște cărți infirme, ce rosteau adevărul numai pe jumătate...”) și respinge, în numele “noii sensibilități”, topoi și poetica prozei șaptezeciste. După cum se delimitează tranșant și de “textualismul scriptic” al optzeciștilor, recunoscându-i doar un benefic rol istoric în revigorarea “convenției narative”. Și în cazul optzeciștilor, “locurile” și “ingineria” textuală (“micile drame cotidiene”, “tribulațiile sale textuate textuant într-o textură a textului”) sînt declarate moarte.

D-l Ion Manolescu avansează conceptul de *textualism mediatic*, acoperind o manifestare postmodernă prin excelență, care are drept coordonate po(i)etice procedeele mobile ale “...artei cibernetice (inginerie virtuală, simulări tri-

dimensionale, ilustrație fractală, jocuri interactive, compresie digitală etc., uneori prin intermediul unei colaborări directe cu computerul, ca în cazul prozei electronice *E-fiction*). Faptul conduce, implicit, la abandonarea tehnicilor textuale vechi, uzate moral. Din tradiție sînt recuperate “sinesteziile simboliste, onirismul suprarealist și fantezmele Pop-Art”, universul prozei textualist-mediatic devenind, în exclusivitate, unul virtual. Autorul manifestului dă și numele “clasicilor în viață” ai “noii sensibilități”: Pynchon, Barth, Rushdie, Kundera. Oferă și două exemple autohtone: Mircea Cărtărescu și Sebastian A. Corn. Un al treilea prozator român care va arunca în aer, împreună cu Mircea Cărtărescu și Sebastian A. Corn, cvartatul dezafectat al prozei șaptezecist-optzeciste rămîne deocamdată ascuns, nu i se deconspiră identitatea, dar ni se vestește că va fi, în curînd, desemnat dintr-un grup robace de tineri textualiști mediatici români. D-l I. Manolescu vorbește oracular, ca un profet anunțînd apropiata “Venire”.

Agresivitatea este primul fapt ce nedumerește în textul d-lui Ion Manolescu. Semnul mirării e cerut, chiar din titlu, de formularea oximoronică. “Manifest” și “postmodernism” nu merg împreună într-un discurs liniar. Termenii se exclud: postmodernismul (după Hassan, Lyotard, M. Călinescu, O. Nimigean) e caracterizat de atitudinea sa permisivă, nonideologică, acceptînd reversibilitatea spre poeticile anterioare, pe care le preia și le aplică în cheie ludică. Un “manifest postmodernist” și-ar sublinia singur imposibilitatea, și-ar decrispa discursul proiectîndu-i ideologia pe n planuri. Ba chiar pe n + 1. Tonul belicos ar rămîne, astfel, doar ca o urmă a istoricului model modernist, cuprins în polifonia retoricii postmoderniste. D-l Ion Manolescu nu a sesizat incompatibilitatea dintre cod și mesaj. Pretinsul postmodernist vorbește ca un modernist. Ca un procuror și ca un ideolog. “Noua sensibilitate” capătă ticurile “vechii sensibilități”. Nu mai e mult pînă la stridentele avangardei și bătaia cu ouă, roșii, scaune, chip-uri.

Manifestul d-lui Ion Manolescu este (ca orice manifest, de altfel) o încercare brutală de mutație paradigmatică. Strategia (străină de natura postmodernă) a surprins-o Toma Pavel, analizînd ofensiva structuralistă de după război: folosirea totemică a maeștrilor spirituali, înfeudarea pe domeniu, excluderea și uciderea simbolică a adversarilor, copleșirea spațiului intelectual prin invadarea mediilor. Elementele se

regăsesc în rezumatul manifestului ionmanolescian. Lăsînd la o parte considerațiile stilistice, mai profitabil ar fi să ne întrebăm care este miza acestei mutații (“...trei prozatori români au talentul și mijloacele de a practica *textualismul mediatic* în romane post-moderne cu *miză*”. s.m. O. N.)?

FATA literară a “noii sensibilități” s-ar defini, cum am exemplificat deja, printr-o po(i)etică dinamizatoare, ce preia performanțele computerului. Principalul câștig ține, cred, de racordarea *artefactului literar* la viteza Hi-Tech și de modelarea spațiului virtual. Dacă examinăm însă (în terminologia lui Mukarovski) raportul dintre *artefact* și *obiect estetic*, “textualismul mediatic”, promovînd proza spectacol, își dezvăluie apartenența la categoria perenă a barocului (ca “tip de existență”, cum ar fi spus mult hulitil Edgar Papu). Mai mult, plusînd formalist, e pîndit de maladia barochismului, a manierei degradate despre care amintea Hocke. Nu ajunge să respingi vechile teme pentru a-ți impune propriile teme. Nu e suficient să proclami o “nouă sensibilitate” pentru... ș.c.l.

Mediaticii par, deocamdată, fascinați (și copleșiți) de performanțele tehnice ale “programului” lor. Sînt încă în faza jocurilor pe calculator. Manifestul d-lui Ion Manolescu perpetuează “păcatul” cunoscut al manifestelor: neagă fără a pune mai nimic în loc. Desigur, “forma fără fond” exhibită de d-l Ion Manolescu nu e chiar “nimic”. Este, să zicem, un semn că “ni se pregătește ceva”.

Promisiunile au, însă, în această fază, un ton cam demagogic, de discurs electoral. Ieri întuneric (“Cine mai pierde timpul citind fel de fel de tragedii shakespiariene strămutate în gospodăriile dintr-un sat obscur...”), azi luminează (“...cînd mijloacele multi-media îi oferă experiența virtuală a celor mai sofisticate decoruri”). Ieri autohtonism, ruralism, metafizică de legumicultor sau snobism citadin - aruncate, azi, la coșul de gunoi al istoriei (“El - textualismul mediatic n.m. O. N. - va abandona problematica rurală și metafizica grădinii de zarzavat, va pune la punct elucubrațiile semidocte ale modernismului citadin...” - “Dumneavoastră nu cunoașteți țărănul român, d-le Manolescu!” i-aș replica preagrăbitului congener, “Nu luați în seamă virtuțile de declanșator narativ al *Legii 181*!”; “Dumneavoastră nu știți să-l gustați pe *Candide*”; “Dumneavoastră sînteți dezarmant de tînăr și de fericite!”). Bineînțeles,

gestica electorală e mai aproape de spiritul postmodernismului, care caută să-și seducă lectorul, să-l captiveze pe cititor, să-l zăpăcească pe guvid... Manifestele avangardei îi erau, de obicei, ostile. Reținem, așadar, dimensiunea pragmatică în care “textualismul mediatic” se înscrie, ambițiile sale perlocuționare, într-un caz fericit: interactivitatea, deschiderea spre dialog. Nu ne putem însă masca zîmbetul pe care tonul acestei “invitation au voyage” ni-l provoacă: “În fine *textualismul mediatic* va reabilita lectura participativă, transformîndu-și cititorii în eroi ai călătoriilor virtuale”. [*Star Trek*: “...stange new worlds and civilizations! Abandonarea totală a realului social, istoric, național în favoarea realului virtual (să se observe creditul ontologic pe care, cu o strîngere de inimă, i-l acord) nu convinge, nu conturează un program viabil, în stare să înfăptuiască năzuirea mutație paradigmatică. Lumea ficțională absolută este o utopie literară, rezultat al unui raționament falacios. Împinge (s-a și observat în tonul manifestului) spre discursul totalitar. Apreciez dorința de sincronizare (veșnica dorință românească de sincronizare), “visul planetar” al d-lui Ion Manolescu, dar nu cred că “literatura InterNet” cu Disneyland-ul său perpetuu (care îmi amintește o proză a lui Lino Aldani: filmul, ca “realitate virtuală”, devenise mijloc de guvernare; consecințele: crearea, la guvernăți, a unor reflexe de narcomani, supunerea absolută, alienarea ireversibilă) înseamnă mai mult decît o simpatie, *teen-ager-ească* întrupare a proteicului postmodernism.

Dincolo de “progresul tehnic”, pe care va trebui să ni-l însușim, nu se întrezărește în manifestul d-lui Ion Manolescu nici o altă miză. Nu am găsit nicăieri intenția angajării spirituale. Doar ademenirea *loisir*-ului. Ni se promit basme pe săturate. Dar de basm nu ne-am despărțit niciodată. Cît i-am uitat tîlcul. Să fie *questa* bătrînului tîlc miza majoră a jocului? Ne dăruiește *textualismul mediatic* o copilărie mitică și înțelepciunea eternei reîntoarceri? Proza lui Mircea Cărtărescu (unul din “cei trei”) nu respinge un răspuns afirmativ. Pe Sebastian A. Corn, recunosc, nu l-am citit. Poate ne va lămuri al treilea autor, nedeșvăluitul, așteptatul, salvatorul, izbăvitorul prozei noastre naționale, românești, de “provincialismul ei cu pretenții”. Poate vom ajunge fericita zi în care să citim o proză românească deprovincializată, universală, scrisă direct în englezește.

O. Nimigean

Cărți primite la redacție

◆ Alexandru Coroian, *Nașterea fără dureri*, proză, prefată de Nicolae Manolescu, Editura Excelsior, București, 1996, 288 p., preț nespecificat.

◆ Radu Anton Roman, *Precum fumul*, proză, Editura Cartea Românească, București, 1996, 284p., 4080 lei.

◆ Ioan Flora, *Discurs asupra Struțocămilei*, poezii, Editura Cartea Românească, București, 1995, 68 p., 1224 lei.

Exerciții de precauție comprehensivă

SQU

Acrobații ale aprobării

PRESUPUN că noi toți (sau măcar 87% dintre noi), în fața unui text care își spune *Manifest*, sîntem înclinați prin natură către nuanțări, disocieri, divagații, completări și reinterpretări, chiar și atunci cînd, în fond, îl aprobăm. Acest reflex pornește din tendința, și ea naturală, de a-i crede pe ceilalți mai proști ca noi: o omisiune sau o îngroșare ne apare spontan ca defect al gândirii autorului de manifest, incapabil, s-ar spune, să sesizeze amănuntele care compun "evidența". De fapt, orice manifest procedează prin ceea ce are aparența unei simplificări, dar care se dovedește - atunci cînd mintea generatoare este una de calitate - o pură și legitimă *reducție*, o *reducere la esență* (sau la absurd).

Iată de ce mă abțin să comentez detaliile afirmațiilor din *Manifestul postmodernist* semnat de Ion Manolescu. Autorul însuși ar aduce, într-un alt context, mare parte din nuanțările la care mă gîndesc și eu. Ion Manolescu știe foarte bine că, pe lîngă întîrzierea de mentalitate, oboseala, inadecvarea, anacronismul de care acuză pe bună dreptate instituția noastră critică, trebuie luată în calcul și criza cîmpului literar, criza literaturii *ca instituție*, care împiedică propagarea mesajelor noi, chiar dacă ele există pe undeva. De asemenea, citesc printre rînduri că IM nu identifică generația '80 cu textualismul telquelist decît din rațiuni stilistice, el cunoscînd desigur proza unor Alexandru Vlad, Ioan Groșan, Viorel Marineasa, Daniel Vighi, mult mai apropiați de spiritul central-european, de Hrabal, Danilo Kis, Peter Eszterházy, Pavel Kohout, Havel, de Krleža și... György Konrád. Și fac pariu că ar fi de acord și cu amendamentul că, deși uneori cu adevărat plicticoși, pînă și cei mai înrăiți dintre "textualiști" au și momente cînd te fac să cazi pe jos de rîs (nu e vorba aici de umorul involuntar, evident - de care, de altfel, cred că nici o formă de literatură nu e lipsită).

Încercînd să gîndesc pozitiv și prospectiv, mă opresc asupra meritului principal al textului *Un manifest postmodernist*: acela de a propune un concept: *textualismul mediatic*. Sîntem făcuți conștienți de presiunile unei noi sensibilități "pe care numai cei privați de televiziune, cinematograful și computerul o pot ignora". E discutabil dacă această sensibilitate este nouă în sensul de "nou-nouă". Oarecare manifestări ale artei Pop, (invocat de IM), au existat încă de la sfîrșitul anilor '60, poezii germani din Banat au introdus, în anii '70, stilul *Neue Privatheit* iar posibilitățile și mutațiile produse de mediile electrice și electronice au fost luate în calcul, în plan teoretic, de-a lungul anilor '80. Nimeni însă nu a făcut din relația literaturii cu televiziunea, cinematograful, computerul tema *centrală* a preocupărilor sale, nimeni nu a pus semnul egalității între revoluția mediatică

și schimbarea sensibilității literare. Ideea plutea în aerul unor excelente eseuri ale lui Alexandru Mușina, Simona Popescu, Mircea Cărtărescu, Ion Bogdan Lefter, Mircea Nedelciu, dar Ion Manolescu îi aduce un plus de pasiune și de "fanatism", obligîndu-ne să reconsiderăm lucrurile cu toată seriozitatea.

E greu să nu consuni cu un căutător al punctelor fierbinți din societatea românească de azi care începe să strige "Medii! Medii!", cînd vezi cum televiziunea face și desface jocurile politice și cum poporul pare în pragul unei mutații genetice - conștînd în ochi roșii transmiși ereditar - din cauza nopților petrecute "pe cablu". Pentru mine însumi, problema mediatică dă în clocot dacă stau să mă gîndesc la influența hotărîtoare pe care au avut-o asupra mea "Pif-Gadget", întîlnirea cu Charlie Brown și Snoopy (personajele caricaturistului Charles Schultz), cu Hugo Crepax și Hugo Pratt. Pentru literatura mea, filme ca "Planeta maimuțelor", "Apocalypse Now", "Tommy", "Jurassic Park", "Blade Runner", "Star Wars", "Brasil", "Alien I", au contat mult mai mult decît cutare clasici pe care nu-i numesc acum... Tolkien, Michael Ende și mai ales Phillip K. Dick sînt niște mari scriitori, pe care merită să-i imiți, cred eu, și care au ridicat genurile *fantasy* și *Sci-Fi* la o demnitate fără fisură, fiind foarte "mediatici", în accepția lui IM.

Cînd este vorba însă de tehnologia electronică, luată în ansamblu, cînd ne imaginăm computerele și Internet-ul ca pe un receptacol al tuturor posibilităților și o matrice a viitorului literaturii, cred totuși că trebuie să ne luăm unele precauții:

a) **COMPUTERELE**, cu cît mai interactive, cu atît mai fascinante, se pot dovedi *false friends* ai imaginarii literare, în măsura în care îl absorb (vezi jocurile "trase după" romane celebre), îl acaparează, nemailăsînd nici o șansă *mediului* literar ca atare. În mod cert, omul tipic al revoluției mediatică se va dispensa de literatură, nu va avea nevoie de ea.

b) **ÎNCĂ** de la faimoasa "Understanding media" a lui McLuhan, deci încă din anii '60, s-a acreditat imaginea artiștilor ca antene cu care societatea își "pipăie" viitorul. Putem merge chiar și mai înapoi, la manifestul interbelic al grupului de la *Integral*, care spunea "cufundați în colectivitate, îi creăm stilul, după instincte pe care abia și le presimte". Imaginea unui scriitor - explorator al noilor posibilități fantasmatică deschise de mediile electronice, pe care le ia în stăpînire pentru "colectivitate", imaginea unui scriitor-pseudopod, cu care amoeba socială își dibuie viitorul, rănește credința în autonomia rațiunii și convingerile liberale. Cred că o colaborare creativă responsabilă cu noile medii trebuie să evite entuziasmul corporalist.

c) **SĂ ACUZĂM** fără ocolișuri lipsa de curaj a romanelor "obsedantului deceniu", care se refugiau în fantasma călduță a libertății "cu voie de la polițiune!" Dar asta implică, inevitabil, că vom fi la fel de intransigenți și față de formele de infantilism colectiv, de autism, de egoism cinic, pe care dependența față de lumile virtuale le poate genera de acum înainte.

d) **UN ALT** principiu al lui McLuhan, "the medium is the message", ne duce la extrapolarea entuziastă că noile rețele de comunicare poartă *în sine* o semnificație, că au sens prin ele însele, că ascund un mesaj pe care sîntem extrem de tentați să îl interpretăm ca "salvator". Cam asta cred că se întîmplă cînd Ion Manolescu exaltă capacitatea artei cibernetice (din care nu puteau lipsi fractalii...) de a "recompune universul într-o totalizare vizuală hipnotică". Trebuie totuși spus că în absența unei autentice libertăți de conștiință, în absența unei experiențe mistice profunde, "hipnoza" aceasta sofisticată poate fi egalată cu ușurință de ceea ce se obține mult mai simplu pe bază de aurălac.

e) **FICȚIUNEA** "mediatică" își ia modelele aproape exclusiv din domenii ale vizualului (IM vorbește despre o "totalitate vizuală"). Este evident, însă, că posibilitățile vizualității trebuie recreate, reinventate, echivalate prin lanțuri de cuvinte. De fapt, poate că, încercînd să exprimăm condiția psihică, neurală, somatică, intelectuală în care ne aruncă noile medii, vom descoperi că ne putem lipsi total de *figurația* electronică și cibernetică. Mă gîndesc că Dos Passos este un scriitor extrem de interesant, fascinant în futurismul său, arhetipal, aproape, pentru tot ce ar putea să fie "proză mediatică" și, cu toate acestea, nu mai stringent, nu mai apropiat de spiritul propriei sale epoci decît "nostalgicul", "greoiul" și "conservatorul" Faulkner, ale cărui romane, culmea, încep uneori într-un hambar și se termină într-o șură...

Caius Dobrescu

Argument pentru noua sensibilitate

CE i s-ar putea reproșa textului *Un manifest al postmodernismului* semnat de Ion Manolescu este faptul că, în sine, nu este un manifest ci mai curînd un protest, pe de o parte, iar pe de altă parte că are prea puțin de-a face cu definițiile deja acceptate ale postmodernismului. Am reținut însă termenul "noua sensibilitate" care, pînă la o definire concretă a fenomenului pe care îl exprimă, poate ține loc de "noul postmodernism" sau "postmodernism românesc". Este limpede că dorința autorului "Unui manifest..." este să vadă cărți care aparțin genului gîndite și tipărite în spațiu

mioritic. Ion Manolescu trage două serioase semnale de alarmă asupra celor ce se-ntîmplă în peisajul literar autohton. Probabil că din grabă, însă, autorul nu a rostit (scris) cele două cuvinte care i-ar fi luminat textul: spațiu (fiindcă este o problemă a spațiului românesc faptul că nu avem critici pregătiți să judece viitoarele capodopere ale "noii sensibilități") și timp (anume timpul cibernetic, acela la care face referire I.M.).

Luată separat, cele două observații sînt absolut reale: este aberant ca instrumentele criticului (și nu cele ale istoricului literar) să se raporteze astăzi la

Marin Preda și Hortensia Papadat-Bengescu. De ce nu s-ar raporta la Beckett sau la Proust (fiindcă de Pynchon sau Barth nici nu poate fi vorba, cu toate că sînt contemporanii glorificatului Marin Preda). În plus, acest tip de abordare critică cuprinde în sine un pericol real, fiindcă, la nivele inferioare părerea criticului *face* literatura. În acest mod simplu, criticul va avea în permanență de criticat ceva care se oferă instrumentelor sale.

În ceea ce mă privește, nu sînt atît de pesimistă ca Ion Manolescu. Noua sensibilitate literară, aceea hrănită cu benzi desenate și crescută la sînul artei pop,

aceea care-și va scrie cărțile pe INTERNET și tot acolo-și va găsi cititorii și criticii, nu are a se teme de cei pentru care Marin Preda este polul în jurul căruia se scrie literatura română. După cum cred că odată cu invazia INTERNET-ului, explozia informațională va fi atît de bulversantă încît va trebui să categorisim, să dăm nume la lucruri și înfățișări ale lor care acum de abia de pot fi presimțite. Va trebui, poate, printre altele, să dăm nume noi literaturii și genurilor ei.

Pîn-atunci, însă, lac să fie.

Ara Șepilici

Constantin ABĂLUTĂ

Să poți admite cuvîntul următor

dlui. Gabriel Liiceanu

motto:

**Un copil vrea
să alerge
pînă la marginea ploii**

De pe țiglele roșii
cad ultimii stropi de ploaie
limitînd cerul orbitor al zorilor

Eu m-am născut
pe acest cîmp din care vîntul smulge
petale de mac
și am în mine toată libertatea
invizibilelor petale

Pot face pași
doar pentru că au existat după-amiezi tihnite
cînd apele săpau în mal
și cîte-o gîză
înveșmînta brusc rădăcina
ieșită din pămînt a salciei

Două zile
ploaia a urcat treptele
casei părăsite -
îndreptătit de fulger
geamul spart
aburea

Pe față
însurarea îmi desenează
ceva ce lăuntru meu nu va ști
niciodată
Nu am puterea să fiu
înaintea scrisorii ce nu s-a scris
dincoace de golul ce nu s-a creat
în infinitul blînd al firelor de iarbă
care toacă pămîntul
îl împart în locuri și miresme
dăruind planorului și licuriciului
aceiași răsuflet

Cum știi
unde e coama alizeelor?
în apa din fîntînă
o picătură stingheră de ploaie
tulbură colțul lunii

Nu
insist
pe frunze apa curge liberă
în tipătul codobaturei
insomniacii planetei
prind să-și maseze călcîiul
invizibil pătruns

Gol limitat -
în tăcere
să poți admite cuvîntul
următor

Omul cu tancul

În curtea casei primită moștenire
omul a vrut să planteze un nuc
săpînd în movila plină de bălării
a scos la lumină un tanc ruginit
după ce s-a minunat el cît s-a minunat
a renunțat la nuc, a curățat interiorul tancului

și s-a instalat înăuntru. Vara
era mai răcoare decît în beci. Cu cîțiva prieteni
încingea chefuri pe cînte
instituiuse o taxă pentru vizitarea tancului
pe seară era gratuit pentru femei.
A dat anunțuri la ziar: " Caut asociat
amenajări funciare, posed utilaj"
Cineva i-a adus un american
care a vrut să i-l cumpere pe dolari
omul i-a spus vezi-ți de treabă nene și a dat alt anunț:
"Caut asociat muzeul holocaustului, posed exponat"
S-au scurs cîțiva ani. Deși acoperit cu folie de plastic
tancul a început să lepede coji după coji
parcă bolnav de lepră. Ziarele erau
pline de anunțuri: " Caut asociat marile conflagrații
pămîntene, posed relicvă", "Caut asociat colonizarea
cercului
polar, posed vehicul amfibiu", "Caut asociat cramă
model, posed spațiu nonconvențional", "Caut
asociat, cum să supraviețuim omenește"...

Vecinii piromani

Dau foc la gunoaie
la bucăți de scînduri din care fac cărbuni pentru
grătar

la cîrpe vechi ca să alunge țințarii.
Au demolat o magazie și au pus-o pe foc
se uită la flăcări și își beau ceaiul
el se rostogolește prin iarbă jucîndu-se cu cîinele
ea țipă ușor cînd flăcările
aruncă umbre ciudate pe cîinele care zburdă.
Toate astea se petrec în amurg.
Vecinii piromani au dat foc la un scaun tapisat
pe care stătuseră cu o clipă înainte
cînd chingile au ars un arc a sărit brusc
în curtea mea.

Poetul mut

Dacă-i plătești îți scrie un vers pe zidul casei
sub fereastră ori deasupra intrării.
E mut dar aude voci
se întinde la soare și tot mișcă din buze
cînd plouă stă în clopotniță sub clopotul cel mare
și picăturile îl înconjoară.
Copiii se țin după el ca după urs.
Un domn necunoscut i-a dat în dar o lupă
și acum poate să-i scrijeleze plătitorului
un vers la purtător, de-a dreptul pe unghie.
În zilele cînd are bani e galanton
scrie pe gratis pe garduri ori pe trunchiul copacilor
poliția îl lasă în pace doar pentru că
i-a scris comandantului un vers pe acoperiș
vers pe care acesta îl citește din elicopter.
O dată pe an poetul mut întreprinde
un periplu prin tot orașul
trece pe lîngă casele cu versurile sale
ajunge la gară ia trenul și pleacă în necunoscut

Omul fără vîrstă

Omul fără vîrstă se strecoară pe lîngă ziduri
are o oglînjoară în care urmărește detaliile zidului
acolo unde se termină casele se trezește descumpănit
ascunde oglinda în buzunar
nu vrea să i-o sfîșie norii înălțimilor.
Omul fără vîrstă stă pe treptele tutungeriei
cere cîte o țigară de la cei care ies
face rotocoale de fum ore întregi
notează într-un carnețel: Azi 1358 rotocoale.
Omul fără vîrstă n-a traversat strada de mulți ani

**CERȘETORUL
DE CAFEA**

*de Emil
Brumaru*

Roua răscoaptă a lecturii

1. SOSISEM dintr-o obositoare călătorie
făcută în jurul lumii pe-un vechi vas de comerț.
Tangajul îndurat eroic aproape trei ani de zile
îmi pricinuisse o boală subtilă și incurabilă, un
fel de balansare leneșă, plină de suferințe și
delicii, a ideilor. Barba crescută violent (rezultat
al vînturilor capricioase) o purtam cu destulă
neglijență. În buzunarul de jos al vestei ticăia
cristalin un ceas cu carapace de teracotă vernil.
Fumam țigarete prelungi cu pocnitori parfumate
din centimetru în centimetru pentru a-mi între-
rupe nostalgia. Bănuiam peste tot numai lucruri
amenințătoare: scaune abia înăbușindu-și revolta
în lemn, sticle dorind să-mi toarne-n palme
licori caustice, paltoane cu cîrlige ascuțite în
mîneci. Încetul cu încetul, încercam să mă
reobișnuiesc cu uscatul.

PĂRÎNDU-MI-SE o absurditate faptul că
sînt obligat să ies și să intru din propria-mi casă
pe ușă, sătul pînă-n gît de umilînțele unei vieți
mizerabile, m-am decis. De altfel ajunsesem la o
vîrstă cînd se cuvenea, era chiar de datoria mea,
să iau o hotărîre capitală! A face o gaură-n zid și
a-ți strecura trupul prin ea devine de la o vreme
nu numai nedelicat ci și înjositor. Calculele
mele, executate cu instrumente fragile (dar pre-
cise!) mi-au arătat că alipindu-mă tandru de unul
din pereții camerei, indiferent de care, și avînd
răbdare, îl puteam străbate, grație unor feno-
mene gingașe și austere, într-un timp aproxima-
tiv acceptabil. În felul acesta, vă dați seama, îmi
salvam demnitatea și onoarea!

În anumite ocazii palpează prudent cu oglinda -
pericolul spațiului fiind evident
rămîne lîngă zidurile și gardurile aceluiași trotuar.
Pe cînd trecea prin umbra statuii
omul fără vîrstă s-a ciocnit
de un vînzător de evantaie
și de-atunci în anumite zile în preajma tutungeriei
unul face rotocoale de fum
iar celălalt le-mprăstie cu evantaiul.

Alexandru și oamenii

Băiatul prietenului meu
desenează oamenii începînd de la picioare
pantofii adînc scufundați în iarbă
pălăria înconjurată de nori și avioane.
Am schițat pe o hîrtie un cap de om
și i-am spus: Continuă desenul.
Alexandru a izbucnit în plîns și a fugit la bucătărie.
Prietenul mi-a spus că din aceea zi
nu mai desenează decît iarbă
înalță înaltă pîn' la nori.

Ăla cu scaunul

Ieșind la pensie a spus: de-acum mă odihnesc.
De douăzeci de ani stă pe scaun sub umbratul viței.
Statul pe scaun a devenit pentru el o vocație,
pentru cei din jur dovadă de înțelepciune.
Dacă ți-a murit cineva drag ăla cu scaunul îți spune:
Stai liniștit pe scaun și taci.
Dacă te-au prădat hoții: Stai pe scaun,
nu mai ai ce păzi. Un tînăr înșelat în dragoste
e sfătuit: Stai pe scaun, las-o
pe necredincioasă să alerge ca nebuna.
Replica pentru cel dezamăgit de-o călătorie: Vezi,
nu era mai bine să stai pe scaunul tău?
Ăla cu scaunul nu vine la înmormîntări
mînîncă doar coliva răposatului și tace
o zi întreagă. Pentru el însuși
și-a pregătit un sicriu vertical prevăzut
cu un scaun. A lăsat cu limbă de moarte și cu
blestem:
În afara groparilor nimeni să nu vină la
înmormîntare
toți să rămîină acasă pe scaunele lor și să tacă
o zi întreagă.

DIAGONALE

de Monica
Lovinescu

Istoria cu arhive sau fără (II)

“U N disident în arhivele Kremlinului” - e subtitlul recentei cărți a lui Vladimir Bukovsky, *Jugement à Moscou* -, are de ales între sute de documente infirmând istoria oficială a Uniunii Sovietice și a mișcării comuniste și dezvăluindu-i tainele.

Toată lumea bănuia că partidele comuniste din lumea liberă, ca și mișcările afiliate pentru pace, sunt susținute material de Moscova. Erau însă necunoscute, până la deschiderea primelor arhive sovietice după 1991, proporțiile extravagante ale acestui ajutor. Bukovsky insistă asupra lor: “Fondul special de ajutor pentru organizațiile muncitorești de stânga”, creat la Moscova, dispunea inițial de 16 550 000 dolari subvenții anuale, la el contribuind masiv și țările satelite, până în ultimul deceniu. România vărsa la sfârșitul anilor '60, o jumătate de milion de dolari, ca și Cehii, Polonezii, Ungurii. În 1990, ultimul an al funcționării sale, Fondul dispunea de 22 milioane de dolari. Occidentul întârzie să se facă ecoul unor astfel de revelații: de pildă în Franța nici un scandal de presă n-a întâmpinat primele detalii asupra acestei înfeudări a PCF-ului. Iar în 1995, Mișcarea pentru pace Pugwash, susținută de-a lungul anilor de Moscova, a primit, fără să se înregistreze vreun protest, Premiul Nobel pentru pace.

Tot astfel, se știa că Moscova a sfârșit prin a renunța la proiectul lui Andropov de “gulag psihiatric” după ce Congresul Mondial al psihiatrilor ce s-a ținut în Honolulu a înfierat Uniunea Sovietică din pricina “represiunii psihiatrice”. Soljenițin comparase psihiatria ca armă penală cu gazarea în lagărele naziste și o calificase drept cea mai mare crimă împotriva umanității de după război. Ceea ce se știa mai puțin era panica Moscovei în fața condamnării de la Honolulu. Astfel, temându-se de o nouă reprobare internațională, Comitetul Central renunță să-l aresteze pe Zinoviev și-l expediază peste graniță fiindcă se aflase că, înainte de a deveni “disident”, fusese în cură de dezintoxicare alcoolică, fiind îngrijit cu acel prilej și pentru crize de magalomanie galopantă.

Tot soluția expulzării o propune Andropov și pentru Soljenițin în ședința Biroului politic din 7 ianuarie 1974, luptând împotriva gerontocrațiilor în frunte cu Brejnev, nostalgici ai epocii când nu se ținea seama de opinia publică din Occident și care voiau să i se aplice autorului “Arhipelagului” vechile metode: arestarea, trimiterea în lagăr etc. Retranscrierea acestei ședințe într-un exemplar unic, “Secret-Confidențial”, ocupă un capitol din cartea lui Bukovsky și a fost cea mai comentată în mass-media pariziană din pricina renumelui lui Soljenițin, dar și a grotescului acestei “dezbatere”.

Gorbaciov, în ciuda faimei lui liberale, nu se deosebește prea mult în reacții de așa-zisii “conservatori”. Nu numai că participă la corul celor ce-l învinuiesc pe Hrusciov pentru anti-stalinismul său prea virulent, dar când vine în discuție, în 1985, cererea de călătorie în străinătate a Elenei

Bonner, constatând influența ei asupra lui Saharov, Gorbaciov exclamă “este o viperă cu fustă” și conchide sentențios: “Iată ce înseamnă sionismul”!

Toți exilații estici - și nu numai ruși - ce erau nedumeriți de campania lui Andrei Siniavski, odată ajunși în Franța, împotriva lui Soljenițin, află acum o explicație dezolant de simplă și de... polițistă: Siniavski fusese “prelucrat” încă din lagăr, Andropov însuși veghind la “influențarea (sa) pozitivă” mai ales prin intermediul soției lui Siniavski. Tot el hotărăște eliberarea lui Siniavski din lagăr înainte de termen și plecarea cuplului la Paris. Când se întoarce în Rusia lui Gorbaciov, Siniavski pune punctul final acestei “operații” declarând: “Singularul meu dezacord cu puterea sovietică a fost de natură stilistică”. Bukovsky rezumă totul cu un singur epitet: “dezgustător”.

Din păcate pentru momentul când se referă și la România, Bukovsky nu mai dispune de dovezi: arhivele fiind mute asupra schimbărilor din Europa de Est și de Centru din toamna și iarna lui 1989. El susține versiunea unui complot menit să înlocuiască prin “revoluții de catifea” pe șefii comunisti prea compromiși cu alții având “chip mai uman” într-un fel perestroika ameliorată, și notează că planul inițial n-a reușit decât... în România.

În schimb, celor băntuiți de crize identitare ce se încăpățânează să explice în România tarele prezentului prin firea de totdeauna a românului, Bukovsky le pune la îndemână un alt cod, comparatist și extrem de simplu: oriunde a fost implantat, comunismul a lăsat același tip de sechele. Pagini întregi asupra mentalității rusești actuale pot fi aplicate întocmai la noi. Constatând în Rusia o “uitare net freudiană, asociată cu pierderea conștiinței morale”, Bukovsky ajunge la următoarea concluzie:

“Viața în Rusia pare să plece din nou de la zero, fără regrete, nici remuscări, fără cel mai mic efort de a regândi experiența suferită. (...) Dacă vinovații nici nu simt nevoia să ceară iertare, cauza e disperată. Un om nu poate renaște fără suferință, fără o revizuire dureroasă a fostelor lui valori și cu atât mai mult nu poate renaște o țară care a trăit timp de atâtea decenii sub cea mai monstruoasă dintre minciuni. Nu există decât un caz în care renașterea s-a produs: Germania după război. Nemții au devenit conștienți de greșeala lor națională. Și asta deoarece crimele lor au fost condamnate de întreaga omenire”. Fără această condamnare generală, fără procesul de la Nürnberg, insistă Bukovsky, democrația n-ar fi putut triumfa în Germania și peste un an-doi ar fi revenit la putere, mascați în democrați, foști colaboratori, ca azi în Polonia, Ungaria sau chiar și Lituania. Fără a-i mai număra pe cei care nici n-au plecat cu totul, ca în România. Absurditatea e totală, comunismul dispăre fără urme, dar cei care-l serviseră păstrează mai departe puterea.

Artistul polivalent

ACTIV în rândul întâi al poezilor care debutau la pragul anilor treizeci, afirmându-se apoi în deceniul ce urma, Radu Boureanu a marcat o prezență bine definită în persoana unui tânăr elegant, zvelt și chipeș, cu profil de medalie. Numele lui te ducea cu gândul la simbolul din pecetea Moldovei, de unde se și trage originea răzească a tatălui, scriitor și cărturar din generația prietenului său Mihail Sadoveanu. Mama poetului, franceză la origine, a fost de pe la începutul veacului profesoară la Institutul Notre Dame de Sion, unde învățau carte și bune purtări domnișoarele protipendadei, limba franceză fiind de rigoare. Bunicul dinspre mamă venise în țară tot ca profesor, de scrimă, la una din familiile mari boierimi. Un quiproquo legat de sosirea lui în București ni-l face simpatic pe acel tânăr francez. Văzând gara și tot drumul pe care l-a parcurs în trăsura spre hotel pavoazate cu steaguri, a crezut că acestea erau în onoarea lui, când de fapt ele întâmpinau delegațiile străine la un sinod bisericesc ținut atunci.

Prima carte publicată de Radu Boureanu a fost volumul de versuri *Sbor Alb* în colecția revistei *Azi*, impunând criticii timpului un poet format în perimetrul unei modernități evaluate, stăpânit de un sentiment al tristeții și izolării, de natură hieratică. Recenzentii volumului au citat nu o dată fragmente din *Anna Maria de Valdelièvre* și din alte poeme, spunându-se că Boureanu a adus un nou sunet în poezia românească. De la bun început dictul său liric s-a impus printr-o pronunțată coloratură imagistică, împacând versul liber cu structurile prozodice clasice, în curgere armonioasă, muzicală. După apariția volumului de poezie autorul s-a remarcat printr-o frumoasă năvelă intitulată *Ustuné sau colina goală*. Este o povestire în care e zugrăvit, cu fine pensulări de arabesc, solul arid, ars de soare și de vânt al pământului dobrogean și pitorescul exotic al vechilor așezări turcești din regiune. Au urmat alte cărți de poezie: *Golful sângelui* și *Cai de apocalips*, pe o tematică lirică și filosofică, folosind comparații, metafora și metonimia în manevrarea unui limbaj poetic propriu. Romanele *Enigmaticul Baical* și *Viața Spătarului Mălescu* au venit apoi să contureze și să definească profilul prozatorului. Acuratețea și măiestria frazei sale bine lucrate aminteau de acea limbă pe care Poetul o elogia asemuind-o cu un fagure de miere.

Dar tânărul care se afirmase ca poet și prozator mai dispunea de notabile înzestrări și în alte ramuri ale artei. Astfel, tot prin anii debutului literar el făcuse parte ca actor din compania experimentală *Treisprezece și una*, inițiată de George Mihail Zamfirescu, în care a figurat între alții și Lucia Demetrius. Mai târziu l-am putut vedea personal pe scena Naționalului jucând pe Marchizul de Posa din Don Carlos și alte roluri în piese moderne la Teatrul Nostru. Pasionat dintotdeauna de grafică și de pictură, Radu Boureanu își formase gustul și mâna impunându-se din adolescență un fel de voluntar și particulară ucenicie pe lângă renumiți maestri ai creionului și ai pensulei ca Steriade, Tonitza, Pallady și Dărăscu. Desenele colorate, acuarelele și lucrările în ulei semnate mai târziu de el au fost omologate ca operă de profesionist, expuse la Salonul Oficial și cunoscute de public prin mai multe expoziții girate doar de numele său.

Păstrează și acum, între cele mult prețuite, volumul *Sbor alb* cu autograful autorului din 1933, punct de reper al unei prietenii care ne leagă de o viață. Pe acest parcurs, în afară de literatură și plastică, autorul a mai desfășurat și alte activități ca redactor de ziar, consilier la direcția presei din Ministerul Propagandei, redactor șef și creator al revistei *România O.N.T.*, apoi director un număr de ani al prestigioasei *Viața Românească*. Dar în acel timp creația originală n-a avut de suferit. Radu Boureanu a scris și a publicat mai departe multe volume de poezie, proză și teatru, la care trebuie adăugate, cu justificată îndreptățire, traduceri masive din poezia flamandă, adevărată operă de re-creare.

Născut în zodia artistului polivalent, scriitorul împlinește la acest început de primăvară nouă decenii de viață și opera lui se constituie, pe mai multe planuri, în mărturie prețioasă a unei trăiri în concomitență cu veacul. Și iată că la acest moment aniversar autorul lui *Petru Cercel* și al *Sborului alb* ne întâmpină vioi și zămbitor, cu amenitatea și umorul care-l caracterizează. În odaia sa de lucru, între masa de scris și sevălet, el și acum își pune zi de zi în pagină ideile, cuvintele și culorile, dând viață propriilor fantasmă devenite operă de artă.

Alături de cititorii săi, îi urăm din toată inima maestrului Radu Boureanu încă mulți ani cu sănătate!

Vlaicu Bârna

EDITURA NEMIRA prezintă

VIATA MEA AMOROASĂ ȘI CRIMINALĂ CU MARTIN HEIDEGGER de Gerald Messadié

Colecția BABEL, Traducere de Maria Ivănescu; 176 pag, 4500 lei

Bazat pe qui-pro-quo, respectiv pe falsa identitate declarată de un profesor de filosofie de la Universitatea din Hamburg - ce se recomandă neștiutorilor drept Martin Heidegger, al cărui discipol era - romanul lui Messadié narează procesul de “emancipare” a tinerei Grethe, care se lasă cucerită de seducătorul străin. Unimea cuplului va fi pecetluită de crimă, căutarea plăcerii și a aventurii de nimic îngrădit vor mișca ultimul angrenaj, care nu poate fi decât cel al morții. Cartea este structurată pe două nivele; primul cuprinde amintirile Grethei, iar cel de-al doilea narează desfășurarea procesului.

Există oameni în stare să reziste, prin cultură, unor idei virtual subversive (...) și alții care nu fac decât să se supună, dezarmați, seducțiilor acestor idei, ajungând în situația paradoxală a Grethei Schreider, criminală și victimă în același timp. (Spiegel)

Romancier și eseist, Gerald Messadié a publicat, între alte lucrări, seria *L'homme qui devint Dieu* (1988-1991), *Requiem pour Superman* (1988), *Histoire generale du Diable* (1993).

CLUBUL CĂRȚII NEMIRA C.P. 26 - 38 BUCUREȘTI

Scrisori inedite

PRIN anii '70, Alexandru Rosetti s-a hotărât să-și publice corespondența, o parte, evident cea care putea să vadă lumina tiparului atunci. Volumul *Scrisori către Al. Rosetti (1916-1968)* a apărut la Editura Minerva cu prefață, note și indice aparținând autorului și cu o postfață, "necesară", de Vasile Nicolescu. Al. Rosetti și-a ordonat în acei ani corespondența în plicuri mari albastre cu numele autorului notat clar. Scrisorile au fost încredințate prietenului și colaboratorului său, scriitorul Liviu Călin, care a citit, a selectat și a redactat volumul, chiar dacă numele său nu este menționat decât în prefață. Scrisorile nepublicate, nepublicabile, au fost lăsate lui Liviu Călin pentru...mai târziu. Mai târziu a fost în 1989, un deceniu după apariția volumului. Plicurile au fost păstrate cu sfîntenie de prozatoarea Elena Ghirvu-Călin, soția lui Liviu Călin, răpus prematur de o boală necruțătoare. Fiul lui Al. Rosetti, arhitectul Gheorghe Rosetti, a dorit să aibă, pentru arhiva familiei, copia lor. Intermediarul a fost, în calitate de executor testamentar, subsemnat. Sînt scrisori de la personalități de seamă ale culturii românești, care sperăm că într-o zi vor alcătui un volum. Până atunci *România literară* publică în acest număr două scrisori inedite de la Al. O. Teodorescu (Păstorel). Ele sunt scrise, cu cerneală albastră, pe hârtie de corespondență obișnuită, nedatate. Sunt, după conținut, din anii 1938-1940. O scrisoare de la Dinu Adameșteanu din 1940, pe hârtie de corespondență. Două scrisori de la P. P. Panaitescu din anii 1927-1928 pe hârtie de corespondență obișnuită.

Mulțumim Elenei Ghirvu-Călin și lui Gheorghe Rosetti că au înlesnit publicarea lor.

Mai publicăm două scrisori de la Paul Zarifopol din 1932 scrise pe hârtie comercială și o scrisoare pe hârtie de corespondență de lux, cu adresa din stînga sus tipărită scrisă în 1936 de Marica (Sion) Caragiale, soția lui Mateiu Caragiale. Aceste scrisori mi-au fost dăruite de profesorul Rosetti în 1980.

Andriana Fianu

Dragă Sandule,

Dacă ai automobil și constăți că o piesă nu mai funcționează cum trebuie, o schimbi. Și dacă te încăpățânezi să n-o schimbi și umbli cu cârpeli, poți fi sigur că această piesă va antrena deranjarea alteia, aceasta pe o a treia și tot așa până ce întreg sistemul se va sminti, zornăind din toate mădulele. Pentru anat. noastră nu avem piese de schimb, măcar că înăuntrul ei, mecanismul e supus aceluiași legi de interdependență. Așa îmi explic eu de ce după o simplă răceală care m'a ținut două zile în pat, m'am trezit cu o periostită. Și măcar că am scos maseaua care o provocase, am rămas încă cu temperatură și cu ganglionii umflați + o eczemă care mă supără enorm. Asta explică întârzierea mea. Dacă mâni nu voi avea deloc febră, poimăne, adică Miercuri la prânz mă voi imbarca pentru București, așa că Joi dimineața ne vom vedea la Fundație. De când ți-am scris (am primit telegrama), sunt la regim sever. Asta nu-mi prieste și mă desgustă. Dar sper că înainte de a părăsi țara să mă pot răzbuna trăgând un chef ca pe vremuri.

La revedere deci și cele cuvenite Miței

Te pup
Păstorel

P. S. : Ași vrea să fiu iepure, sau profesor de educație fizică la Nijninowgorod.

Dragă Sandule,

Aud că astăzi dimineață ai ascultat pe berbecul Roman în chestia pitecantropului Dumitru. Țin să-ți aduc la cunoștință că Doamna Ieremia m-a prevenit în chiar dimineața scandalului că martorul și agresorul s'au înțeles să declare că ultimul a fost provocat. Între timp li s'a părut mai avantajos ca maimuțoiul să se constituie victimă. Faptele stau însă așa:

La țipetele femii care au durat câteva minute, răsunând în toată Fundația și în stradă, atât dl. Fiscu de la al treilea etaj cât și sergentul de la Legația din față s'au îndreptat alarmați la fața locului. Imediat după încetarea agresiunii am văzut cu ochii mei femeia, plină de sânge pe față, umflată și cu încheietoarea de la centură, făcută din nu știu ce compoziție, praf.

Dar drept să-ți spun, nu amănuntele pugilatului mă deranjează. Rezultatul acestei isprăvi e următorul: Am rămas și fără om și fără femeie (ca Paradisul după evacuarea celor doi). Servitoarea nu poate

veni pentru moment *primo*, fiindcă se teme și *secundo*, fiindcă e plină de vînatăi pe față.

Deci, delenda Carthago.

Astăzi dimineață a trebuit să recurg la serviciile telefonistului care a plimbat aspiratorul pe covor. Dar nu-l puteam mobiliza la mine, fiindcă are alte însărcinări și nici nu se pricepe la treburi casnice. Așa că tot restul dimineții, până la venirea doctorului, a trebuit să mă devotez ștergerii prafului de pe mobile, golirii și curățirii scrumierelor, spălatului beignoirei și cuvetelor etc.

Ceas rău! Mă gândesc însă că nici sub regimul Buzamubi n'ași fi fost în siguranță. Acesta n'ar fi recurs la violențe, dar ținând seama de farmecul lui personal, cine știe dacă nu-mi seducea subreta, luând cu ea drumul Veneției (Pamfil n'a fost?).

Dacă ai fi fost la Fundație și ai fi auzit (fără să vezi), sunt convins că lichidai imediat energumenul. Cum n'ai fost însă, crede, rogu-te că nu exagerez nimic.

Să trăiești și Doamne-ajută!

Păstorel

P. S. : M'ași vrea pe-o plajă însoțită, înconjurat de copile involte în mailot-uri colante, la umbra unui portocal în rod.

Hi, hiiii !

Scrisoare de la Păstorel către Al. Rosetti, datată Roma 22 II 1940. Textul este scris pe hârtie de corespondență, cu cerneală albastră. În partea de jos a scrisorii se vede o adresă tipărită: "P. S. : M'ași vrea pe-o plajă însoțită, înconjurat de copile involte în mailot-uri colante, la umbra unui portocal în rod. Hi, hiiii !"

Roma 22 II 1940

Mult iubite Domnule Profesor,

Acum când vă scriu, caut să înfrunt o dojană internă pe care o simt în mine, pentru faptul că nu v'am scris până în acest moment.

Motivele au fost însă cam multe și destul de dureroase pentru mine, dar acum am început, se pare, zile mai tihnite ca să pot să vă scriu senin și nu cu tristețe.

Am început să mă refac și mă simt din ce în ce mai bine. Colind atunci

când nu ne plouă, prin Roma, tovarășia nesecatului izvor de viață liniștită care este Drăguțescu. Întâmplă ca, nu rare ori, să vă pînunțăm numele, fie sub un arc de umf, fie sub arcadele unor basili pictură bizantină, tainice ca un ra.

Am intrat și în Biblioteca Romei, ca și prin Muzee și am văd că poți folosi și când hoinărești când stai închis.

Am început să ciripesc și puțin italiană, atât cât pot să mă desc prin întortocheatele străzi ale Romei și în Forurile imperiale.

Și în aceste clipe simt clar că sunt de îndatorat: mult, poate, puțin, și simt că niciodată nu voi putea să mă răscumpăr.

Pentru aceasta țin să mulțumesc în aceste rânduri pentru tot binele făcut pentru mine cu at dragoste, bine pe care nicicând n-voi uita.

Urându-vă din tot sufletul mea sănătate, eu rămân același admirator obligat al domniei-Voastre.

Dinu Adameșteanu
Academia di Roma
Valle Giulia
Roma

Str. Robert de Flers
Stimate Domnule Rosetti,

După cum în anunțaserăți alaltăieri pe seară, am primit proba volumului versuri ce are să ca paginatie e toc ce doream. Să-mi d însă voie să fac câteva observații. Întâi mele autorului se sc cu U final adică M teiu așa îl ținuse de tatăl său; al doilea volumul de versuri anunțat de el demult, se intitulea

Pajere cu litere mai mari, iar dedes versuri cu litere mai mici; c'au stre rat în text câte-va greșeli pe care am corectat, asta nu ar fi nimic: e torul chiar poate să și le îndrepte, d e mai drept să o facem noi.

Însă ce nu admit de loc, Domn Rosetti, și vă rog să nu vă supărați portretul ce doriți să puneți: Dl. I e poate un mare artist, însă e carit turist și eu nu țin de loc ca pen posteritate Dl. Caragiale să răm cu cap de cal, pe care nu-l avea.

9

CRONICA
EDIȚIILOR

de Z. Ornea

Odobescu artistul

ODOBESCU, fiul tiranicului și cam odiosului general Ion Odobescu, a fost o extraordinară personalitate. Studiase - după stagiul în țară - la Collège de France și, apoi, la Sorbona, Litearele. Călinescu știa că și-a luat licența, dar alți analiști cred că a revenit în țară toabă de carte dar fără diplomă. Se specializase, totuși, în arheologie și epigrafie, preocupări absorbante care l-au devorat toată viața. Cărțile sale monumentale sînt, fără îndoială: *Tezaurul de la Pietroasa* (primul volum apărut, la Paris, în 1889, celelalte două postum) și *Istoria arheologiei* (alcătuită din prelegerile cursului cu care l-a însărcinat Maiorescu ministru în 1874), apărută în 1877. Mai înainte, în 1857, publicase, în foiletonul ziarului *Românul*, nuvelele *Mihnea Vodă cel Rău* iar, în 1860, *Doamna Chiajna*. Cele două nuvele a avut grijă să le publice în volum în 1860, sub titlul generic *Scene istorice din cronicile române*. Are meritul de a fi inițiat și condus *Revista română* (1860-1863), importantă publicație în epocă, în care a tipărit numeroase cercetări istorice asupra mănăstirilor, documente descoperite, studii de istorie literară și folclor și cunoscuta sa scriere *Cîteva ore la Snagov*. Ajunge chiar, în 1863, ministru al Cultelor și ad-interim la Externe. Dar n-a fost ministru decît din mai pînă în octombrie (în guvernul Kogălniceanu nu-l mai regăsim ministru) pentru că a fost împotriva secularizării averilor mănăstirești, atunci pe tapet. Slujbele și onorurile n-au conținut să-i vină. În 1867 e comisarul pavilionului românesc la Expoziția universală din Paris, în 1870 academician, în 1875 director al Teatrului Național din București. Face, mai mult pe cheltuielile statului, multe călătorii în străinătate, în 1879-1886 avînd și însărcinări diplomatice. Era căsătorit, din 1858, cu Sașa Prejbeanu, fiica naturală - se pare - a lui Pavel Kiseleff. Menajul era ciudat, Odobescu, mare amator de femei, preferînd ca soția să locuiască în alte localități (la Paris, la Curtea de Argeș, în Rusia, unde Sașa avea rude și o moșie), el în București, scriindu-i epistole - măcar una pe zi, în care relatea totul, cu acrimie și eleganță stilistică (firește, în franțuzește), realizîndu-se, pe această cale, un jurnal de un fel special (scrisorile, toate, s-au păstrat, unele fiind chiar publicate). Trăia seniorial, preferînd bucatele alese și cheltuind banii cu folos, cumpărînd cărți importante. Era însă mîna spartă, mereu înghesuit de creditori, cerînd neconținut împrumuturi și părăduind cîteva moșii, după ce, mai înainte, le ipotecase. În ultimii ani e profesor la o școală privată condusă de Anghel Demetriescu și în 1891 director al Școlii Normale din București. În acei ani o cunoaște pe profesoara de geografie Hortensia Racoviță (căsătorită, mai înainte, cu Al. Davila, cu care concepușe și doi copii) și se îndrăgostește de ea. Călinescu pretinde a ști că ar fi cerut-o în căsătorie chiar prin răbdătoarea Sașa. A fost refuzat. Atunci cărturarul, ajuns morfinoman, s-a sinucis în noiembrie 1895. O primă tentativă a eșuat, a repetat-o luînd două doze de morfină, după ce a redactat cîteva scrisori lămuritoare. Profesoara la care a rîvnit (mai tînără ca Odobescu cu 30 de ani și care a murit, hăt, în 1953 iar Sașa tocmai în 1922), acuzată, a ricanat că motivul sinuciderii scriitorului a fost, de fapt, reaua mînuire a fondurilor Socie-

tății de arheologie, fiindu-i mereu teamă de un control financiar. În acest mod romantic s-a sfîrșit din viață, la 61 de ani, cel ce fusese socotit un clasicizant. De trăit a trăit însă în neorînduială romantică și în boemă seniorială, încît gestul funest din final nu miră prea mult.

SCRITORUL, deși a debutat cu versuri, s-a remarcat cu proză și a imaginat vaste proiecte de dramaturg (proiectase o trilogie despre Mihai Viteazul, o piesă despre Decebal și încă altele), a fost, de fapt, ca narator, un diletant superior. N-avea capacitate de invenție și scrierile sale decupează, cu intențiuni narrative, momente din cronicile muntene. Deși unii analiști fără har îl socotesc un clasicist (motivînd, cu opera lui Odobescu, pretinsul clasicism românesc), proza sa e, negreșit, a unui romantic. Modelul autothton era C. Negruzzi (cu nuvela de căpătîi: *Alexandru Lăpușneanu*) dar și - pentru evocările istorice - Walter Scott, Hugo și, poate, Mérimée. Iar proza sa, în partea ei mai importantă, este, negreșit, una de evocare istorică, unde aglomerarea romantică se află la loc de cinste. Prima nuvelă se deschide cu scena, vestită, a sfatului dat, pe patul morții, de bătrînul armaș Mănescu fiului său Mihnea, care va ajunge domn în Țara Românească: "Fătul meu!... fii inimă vitează!... nu te lăsa!... fii stîlp țearpă casii noastre și nu-ngădui să cază biata moșie pîrintească pe mîna oltenilor, ș-a Basarabeștilor - trăsni-i-ar Domnul din senin... De-ți va da Domnul Dumnezeu putere și tărie, să nu cruți, să n-aibi milă, că nici de tine nimeni nu va avea milă, cînd te vor vedea înfrînt și ticăit... Mîna mea s-a muiat... nu mai poate ridica buzduganul ăsta, vechiul meu tovarăș, bunul meu prieten; ...ia-l acuma tu în mînele tale și proașcă să faci, cînd vei izbi cu dînsul dușmanii noștri... Să n-aibi milă..." Mihnea ajunge domn, după moartea tatălui său, și-i urmează diata. Naratorul, mereu urmărit de descrierea atmosferei, în care la loc de cinste era înșirarea obiectelor de îmbrăcăminte, cele de podoabă și ale locuinței, le face loc peste tot, conferind culoare paginilor. Mihnea se poartă, la început, cu bunăvoință cu boierii, dîndu-le slujbe și privilegii. Apoi începe să se dedea la fapte ticăloase, care îngrozesc lumea, urmăruindu-i fără milă pe dușmanii săi Basarabi, trăind în desfrînare fără noimă. "De atunci înainte, notează autorul, lepădînd orice vâl de fătărie, începu a face răutățile pe față. Pe boieri îi omora, avuțiile le lua, soțiile și fiicele le necinstea, dădînd multe punele asupra țării. Pe mitropolitul Maxim ce sta împotriva la nelegiuirile sale, necutezînd a-l ucide, îl depărtă, dîndu-i solia la curtea lui Vladislav, craiul Ungariei". Pe fiul său Mircea îl căsătorii cu fiica lui Petru Rareș, Chiajna (eroina celeilalte nuvele a lui Odobescu). Porecla, Mihnea Vodă cel Rău, i se cuvenea. Cum se întîmpla pe atunci (1508-1510), turcii vin cu armată, domnul, neputînd să le facă față, fuge în Ardeal, se stabilește la Sibiu cu gîndul să strîngă oșteni pentru a-și recuceri tronul. Nu izbutește și un dușman, unealtă a Basarabeștilor, se răzbuună pe Mihnea, ucigîndu-l. Credincioșii săi îi atacară pe ucigași, totul sfîrșindu-se într-o atmosferă de omucideri înfricoșătoare. În *Doamna Chiajna*, soția lui Mircea, fiul Mihnei, care fusese de patru ori domn în Țara Românească, eroul e doamna. Ființă rea și neîndu-

AL. ODOBESCU

SCRIERI ALESE

Al. Odobescu, *Scrieri alese*. Ediție îngrijită și note de Corina Popescu. Prefață de Mircea Anghel. Editura Fundației Culturale Române. Colecția "Fundamente", 1995.

plecată, ea urmărește să așeze domni pe fiii săi, Pătru și Alexandru. Va izbucni. Cum notează naratorul, "uneltirile Doamnei Chiajna izbuciră toate: ea era stăpînă tare și mare". Și, odată, cînd mazilirea lui Pătru Șchiopul îl aduse pe tron pe fratele său Alexandru, Chiajna, răzbuunătoare cruntă, îi ucise pe boierii vrăjmași, tăindu-le capetele asemenea scenei făptuită de Alexandru Lăpușneanu în Moldova. Și naratorul, urmînd firul cronicilor, o și spune: "urmînd pildă de curînd dată de către domnul Moldovei, Alexandru Lăpușneanu". Modelul lui Negruzzi era, așadar, măturisit deschis. *Cîteva ore la Snagov* e un memorial de călătorie al unui arheolog, curios să descopere totul, ridicînd colbul de pe faptele înaintașilor. Merită reținută observația naratorului despre adevăratul criteriu de determinare a libertății și a progresului. "Dar care e oare scopul progresului, a civilizațiunii, dacă nu este de a lăsa omului independența cea mai largă în faptele, în gusturile și în cugetările sale, a răspîndi peste toată lumea libertatea cea mai întinsă? Nu este oare mai liber omul cînd, cu organele ce i-a dat Dumnezeu la nașterea sa pentru umblare, el străbate întinderea, după cum îi trece prin minte, oprindu-se unde vrea, cotînd unde-i place, alergînd cînd îi abate, odihnindu-se cînd se simte obosit?" Vizitînd mănăstirea, o descrie cu artă și pricepere de arheolog, stabilește numele adevăratului ctitor, care nu e singerosul Vlad Tepeș ci un Basarab în 1400, descoperă pietrele de mormînt, citind inscripțiile și o foaie de zestre, făcînd, din nou, referire la doamna Chiajna ("cu un caracter de muiere aspră, vitează și ambițioasă"). Eseiul rafinat care a fost Odobescu se dezvăluie, în adevărata-i ipostază, în acea bijuterie care este *Pseudo-kinegetikos*. Menită a fi o prefață la un tratat de vinătoare, autorul se lasă furat de erudiția sa și scrierea devine o lucrare de sine-stătătoare. Cercetează și înfățișează tema vînătorii așa cum o știe reprezentată în literatură, în plastică, în muzică, folclor și altele. Tabloul e adesea fermecător și Călinescu avea, poate, dreptate cînd spunea că aici scriitorul "bate cîmpii cu grație".

AM RECITIT, cu mare încîntare, aceste pagini (și multe altele) din Odobescu, în foarte buna ediție (ca sumar și înfățișare filologică) a d-nei Corina Popescu, *Scrieri alese*, în colecția "Fundamente" a Editurii Fundației Culturale Române. Bunul meu coleg de breaslă, dl. Mircea Anghel, semnează o substanțială prefață, cu, adesea, observații și aprecieri pîtrunzătoare.

PĂCATELE
LIMBII

de Rodica Zafiu

Imagini și lucruri

DIN NEGLIJENȚĂ, uneori planurile se confundă, vorbitorii omînd să precizeze dacă se referă la imaginea unui lucru, la numele lui sau la lucrul însuși. Strict lingvistic, fenomenul poate fi descris de obicei ca o combinație de termeni incompatibili din punct de vedere semantic. Unul dintre sensurile verbului *a împărtăși* se realizează doar cu un complement direct abstract de tipul "idee, gînd, opinie, părere"; în DEX acest sens e definit chiar ca "a comunica, a destăinui cuiva un gînd, o idee etc." Cînd complementul exprimă direct conținutul comunicării, legătura este incorectă sau sensul se schimbă: "Am împărtășit mai multor compatrioți pornirile mesianice ale d-lui S." ("Evenimentul zilei" = EZ 176, 1993, 3). Se pot crea astfel ambiguități; în enunțul despre "«dosarul» de informator al d-lui X, vehiculat cu înverșunare de foști și actuali lachei ai Puterii" ("România liberă" = RL 1236, 1994, 1), se poate reconstitui din context intenția autorului - ca fiind aceea de a vorbi despre vehicularea unei informații (false) asupra unui dosar. Cum verbul *a vehicula*, folosit în română mai ales cu complement direct de tipul menționat mai sus (idee, opinie, informație etc.), poate avea (după modelul etimonului francez) și un complement cu sens concret, fraza poate fi înțeleasă ca vorbind despre vehicularea nu afit a unei idei, cît a unui dosar real; punerea între ghilimele a cuvîntului *dosar* nu salvează situația și autorul riscă să-și contrazică argumentația. În altă situație, se afirmă că o redacție "deține formația care va juca împotriva Columbiei" (RL 1236, 1994, 1); ceea ce înseamnă, desigur, că deține informații exacte despre componența echipei. Destul de răspîndite, rezultînd dintr-o exprimare prescurtată și puțînd fi la urma urmei interpretate ca metonimii, asemenea construcții nu mi se par totuși prea fericite.

Un tip asemănător de confuzie se manifestă prin punerea pe același plan a referirii la imagine și la faptul real: "Multe familii stau în locuințe încă neterminate. Imaginea creată se substituie ușor unei stări de asediu, ca după bombardament" (RL 928, 1993, 6). În acest caz nu mai este vorba de prescurtare, ci de o amplificare, de o complicație inutilă și pretențioasă; de fapt, imaginea creată este cea a unei stări de asediu. O altă formulare obscură - "o constatare cu valoare de fenomen" ("Curierul național" 1137, 1994, 4) trebuie înțeleasă ca referindu-se la constatarea unui fenomen - sau, poate, la o constatare cu valoare generală.

În exemplele pe care le discutăm apar exprimări inutile complicate, care abstractizează discursul și maschează o legătură mai simplă: propoziția "Înfățișarea acestuia exprima imaginea vie a omului snopit în bătaie" (EZ, e.p. 1000, 1995, 2) ar putea fi tradusă ca "se vedea limpede că fusese snopit în bătaie". Formularea jurnalistică mi se pare însă nu doar pretențioasă, ci și întrucîtva deficientă din punct de vedere logic: înfățișarea nu poate exprima o imagine.

Serată teatrală

NE-AM OBIȘNUIT, de patru ani încoace, ca unul dintre evenimentele importante ale teatrului românesc să fie *Gala premiilor UNITER*, un omagiu adus valorii. Așteptată, contestată,

Valeria Seciu

criticată, iubită, *Gala UNITER* este născută de oameni de teatru pentru oamenii de teatru. Prin cele două sisteme de propuneri - premiile votate de Senatul UNITER, adică Premiul pentru Excelență și Premiul pentru întreaga activitate, și nominalizările făcute de un juriu, pe secțiuni - se obțin două lucruri majore: reverența oficială în fața numelor, unele uitate, poate, și abandonate nedrept într-un con de umbră, fără de care istoria teatrului nu ar exista - actori, regizori, scenografi, critici de teatru - și crearea unei ierarhii, consacrarea unor valori ale fenomenului actual.

Nominalizările pe care

le-ați citit probabil în unul din numerele noastre trecute, au operat cu criterii greu de descoperit și au lăsat, de aceea, un gust amar multora dintre noi. Foarte mulți au venit cu rezerve față de *Gală*, proiectând în general asupra UNITER-ului o situație discutabilă, dar punctuală. Alții, din același motiv sau poate și din altele, au fost absenți. Aș spune însă, că anul acesta *Gală* și-a găsit cu adevărat formula cea mai bună: sobrietate, eleganță, distincție. Și pentru asta trebuie să mulțumim lui Ion Caramitru și Sandei Manu și deopotrivă juriului mare, cum se spune, - format din Leopoldina Bălănuță, Ilinca Tomoroveanu (actrițe), Ștefania Cenean (scenograf), Dumitru Chirilă și Constantin Paraschivescu (critici de teatru) - care a reușit, din ce i s-a oferit, să acorde premiile cele mai potrivite.

Cu emoție, au urcat pe scenă marile personalități premiate, mari personalități care au decernat premiile, fiecare amintindu-ne că teatrul în-

Scenă din *Trei surori* - regia Alexandru Darie

seamnă valoare și generozitate în același timp. Cu emoție, oamenii de teatru și nu numai, prezenți în sală, care ni se dăruiesc mereu prin creațiile lor, i-au aplaudat pe premianții Gheorghe Dinică, Ion Cojar și Ileana Predescu (din păcate, absentă din pricina unei viroze și căreia regizorul Vlad Mugur i-a transmis o superbă scrisoare de afecțiune și prețuire), pe Lucu Andreescu (scenograful cu care Andrei Șerban a lucrat aproape toate spectacolele sale dinaintea plecării din țară, un nobil om și creator, tonic încă prin umorul său englezesc), Petrică Gheorghiu, Nicolae Carandino, care ne-a părăsit cu câteva zile înainte de 26 februarie, seara *Galei*, pe Valeria Seciu, Alexandru Darie, Alexandru Dabija, Irina Solomon, Dragoș Buhagiar, Irina Coroiu, Vlad Zamfirescu, dar și pe Olga Tudorache, Liliana Tomescu, Paul Bortnovski, Victor Rebengiuc, pe Sir John Tooley - o personalitate a teatrului mondial - și pe mulți alții care au oferit premiile.

Din păcate, confuze și irelevante au fost clipurile de prezentare a celor nominalizați.

Gala UNITER de anul acesta, poate cea mai împlinită și echilibrată din toate, a fost o serată teatrală de ținută, pe care teatrul românesc și creatorii lui o meritau din plin.

Marina Constantinescu

PALMARES

♦ *Cel mai bun spectacol*: „Orfanul Zhao”, în regia lui Alexandru Dabija

♦ *Cel mai bun regizor*: Alexandru Darie

♦ *Cea mai bună actriță*: Valeria Seciu

♦ *Cel mai bun actor*: Florin Mircea

♦ *Cea mai bună scenografie*: Irina Solomon și Dragoș Buhagiar

♦ *Cel mai bun critic de teatru*: Irina Coroiu

♦ *Cel mai bun debut*: Vlad Zamfirescu

♦ *Teatru radiofonic*: „Adam și Eva”, regia Leonard Popovici

♦ *Teatru T.V.*: „Don Carlos”, regia Eugen Todoran

♦ *Premiul „Interferențe”* acordat de Fundația Culturală Română: Ion Caramitru

♦ *Premiul Fundației „Alternative”*: Horațiu Mihaiu

CRONICA PLASTICĂ

de Pavel Șușară

DISPĂRUT prematur, în 1991, după ce abia împlinise cincizeci de ani, Baász Imre a lăsat în urma lui o operă încă greu de evaluat și o carieră artistică exemplară. Născut la Arad, format în climatul artistic al Clujului, la foarte solida școală de grafică de aici, stabilit mai apoi la Sfântu Gheorghe, el are orizontul și reflexele tipice ale artistului ardelean și, în particular, ale celui de tradiție maghiară. Și dacă ar fi să rezumăm aceste date, pentru a nu lăsa afirmațiile neacoperite, am putea-o face printr-o simplă enumerare: profesionalism, angajare morală până la sfidarea explicită a contextului, instalarea într-o continuă stare de experiment sau, altfel spus, într-o maximă disponibilitate pentru tot ceea ce-i putea îmbogăți și diversifica expresia. Iar aici lucrurile sînt de-a dreptul inepuizabile. Nu există formă de limbaj, din jumătatea avangardistă a spectrului, dacă îi putem spune așa, pe care Baász să n-o fi inventat și în care să nu fi investit întreaga sa energie și rigoare. De la grafica propriu-zisă, fantezistă, ironică, protestatară, barocizantă prin explozia de linii, expresionistă prin agresivitatea mesajului, exactă ca un proiect de plan-

șetă sau străbătută de un lirism grav, fără nici o concesie făcută sentimentalismului cu nesfîrșitele sale suspine, el trece la creația de obiecte, la instalație și performance. Fără să neglijeze, însă, nici ilustrația de carte, nici afișul și nici fotografia. Dar alături de această paletă largă a preocupărilor sale, Baász Imre a fost un la fel de eficient organizator și provocator de evenimente artistice. Încă din 1981 organizează la Sf. Gheorghe prima expoziție de avangardă rezervată tinerilor artiști, *Medium*, ce îi va aduce represalii administrative pînă la pierderea slujbei și care nu va putea fi reeditată decît peste zece ani, în 1991, numită *Medium 2*, cu deschidere, de această dată, spre arta internațională de avangardă. Tot după 1989, în 1990 mai exact, organizează și primul festival de performance din România, pe malul lacului Sfînta Ana. Deși de un infailibil profesionalism, așa cum am spus-o deja, Baász nu este doar un simplu creator de forme, un artist ce intră ușor în definiția cu care sîntem deja obișnuiți. El a transformat conceptul de *artă* într-o formă de existență ce implică deopotrivă creația și viața, nivelul simbolic și cotidianul, convenția și negarea ei, meditația și acțiunea

socială. Iar în acest efort al ștergerii granițelor și al plenitudinii exprimării, artistul se înfîlnește cu visul totalizator al avangardismului istoric, în general, și cu acela al dadaismului, în particular. Arta încetează, astfel, de a mai fi un segment privilegiat al realului, devenind, în schimb, un act vital, o formă de *respirație*, dacă ar fi să preluăm o formulă a lui Duchamp. Dispărînd însă autorul, personajul concret cu imensa lui disponibilitate, opera începe să-și trăiască destinul ei autonom. După o importantă expoziție organizată în 1994 la Budapesta, Oficiul Național de Expoziții a deschis recent la Galeriile Etaj 3/4 prima expoziție care adună o mare parte din lucrările sale. Deși ea nu este o retrospectivă în adevăratul înțeles al cuvîntului, se pot regăsi aici cu ușurință cam toate direcțiile de investigație și de exprimare ale artistului, mai puțin cele care ar implica prezența sa directă, cum ar fi, de pildă, performance-ul. Ea nu este o retrospectivă pentru că nu oferă cronologii directe sau etape în succesiune, ci imaginea sinoptică a unei imense forțe de difuziune și a unei la fel de mari capacități de a răspunde la solicitările realului. Lumea pe care Baász a creat-o, în

toată diversitatea ei stilistică și formală, este una care exclude orice tentativă a mimetismului, urmărind, în schimb, pas cu pas traseele proprii sale deveniri interioare. Ea este o altă formă de viață, cu aceeași autenticitate ca a vieții însăși, din care preia doar sensurile morale și multiplele tensiuni. Genurile și tehnicile consacrate, reinvestite prin punerea lor în perspective noi, se înfîlesc cu forme și cu expresii alternative, cu materiale anodine și amorfice care își schimbă instantaneu statutul, fizionomia și chiar substanța. Dincolo de lucrările de grafică propriu-zisă, fie ele desen, ilustrație de carte, afiș, gravură, serigrafie, pastel etc., formația inițială de grafician a lui Baász se face simțită în întreaga expoziție. Și ea se regăsește în exactitatea privirii, în acuitatea inteligenței, în rigoarea gîndirii și în forma incisivă a expresiei. Cu acest bagaj, o operă încă puțin cunoscută, dar aparținînd fără îndoială unuia dintre cei mai complecși artiști contemporani din România, își începe o strălucită carieră postumă. Care va oferi, cu siguranță, multe surprize și va crea un larg front de lucru pentru analiștii fenomenului nostru artistic.

Un luptător

S-A STINS din viață în ziua de 16 februarie Nicolae Carandino, cunoscut scriitor, cronicar dramatic, traducător și memorialist, membru de onoare al PNTCD. Născut la 19 iulie 1905 la Brăila într-o familie de intelectuali, a urmat liceul în orașul natal (1923), și-a luat licența în drept la București în 1926, după care îl găsim trei ani la Paris, în vederea doctoratului. În perioada pariziană o reîntâlnește pe fiica profesorului său de latină-germană din Brăila cu care se căsătorește; este vorba de viitoarea actriță Lilly Carandino.

Reîntors în țară devine redactor șef la *Facla*, publicație de stânga condusă de N. D. Cocea (1930-1938) și colaborator la principalele publicații tinerești ale vremii *Credința*, *Reporter*, *Azi*, *Floarea de foc*. Preocupat în special de mișcarea teatrală, N. Carandino face parte din redacția revistelor *Rampa* (1941) și *Bis* (1942-1946). Colegii de breaslă îl aleg vicepreședinte al Uniunii ziariștilor profesioniști (1938-1944). Datorită atitudinii sale deschise împotriva regimului de dictatură antonesciană este internat în 1942 în Lagărul de la Târgu Jiu. După 23 August 1944 reînnoadă tradiția oficiosului P.N.Ț., ca redactor și director al ziarului *Dreptatea*. Lupta cu cenzura tipografilor, care, la indicația lui Miron Constantinescu, refuzau să culeagă anumite articole, este prezentată cu indignare, în însemnările sale memorialistice. Acest capitol din viața sa îl apropie de Iuliu Maniu care în perioada când apariția *Dreptății* era suspendată îl roagă să intre în redacția ziarului *Ardealul*, devenit cotidian. În anul 1945, după demiterea lui Victor Eftimiu, N. Carandino este numit de ministrul P.N.Ț. Ghiță Popp, Director general al Teatrelor și director al Teatrului Național din București. A fost un directorat de câteva luni, dar cu rezultate remarcabile, elo-

giate chiar de succesorul său la direcție, Tudor Vianu.

La 14 iulie 1947, în urma înscenării de la Tămădău, este arestat și condamnat alături de Iuliu Maniu, Ion Mihalache și alți frunțași ai partidului la 6 ani de temniță grea. De fapt a fost deținut 9 ani în închisorile din Galați, Sighet și București. În continuare a "beneficiat" de un domiciliu forțat pe Bărăgan, la Bumbăcari și Rubla, deci a fost privat de libertate între 1947-1964.

Activitatea sa după revenirea din lagăr și permisiunea de a publica se axează pe cronicile teatrale, cronicile plastice, traduceri și memorialistică. Se afirmă în special ca observator și cronicar dramatic susținând piese și actori care au lăsat o dăru luminoasă în istoria teatrului românesc. Această activitate se reflectă pregnant în volumele: *De la Electra la Dama cu camelii* 1971, *Autori, piese și spectacole*, 1973, *Actori de ieri și de azi*, 1973, *Radiografii teatrale*, 1976, *Teatrul așa cum l-am văzut*, 1986 și retipărirea, în 1995, a lucrării *Viața de glorie și de pasiune a mării cîntărețe Darclée*, apărută în 1938.

Cronicile sale constituie o contribuție la istoria teatrului românesc prin evaluările realizate cu profesionalism și probitate. El are curajul de a susține autori români ca M. Sebastian, ascuns în 1944, ca evreu, sub pseudonimul Victor Mincu la premiera piesei *Steaua fără nume*. Cunoscător al literaturii dramatice universale, Carandino se afirmă drept un cronicar fără nici un fel de complexe, respingând piese de import fără suport valoric.

Ca mulți alți autori ce refuzau compromisul cu actualitatea, N. Carandino a ancorat și în traduceri, semnând șase volume de tălmăciri din limba greacă și franceză. Ca memorialist s-a impus prin volumele *De la o zi la alta*, - 1979 - o

istorie a propriei sale deveniri în context familial și social -și, mai ales, prin *Nopți albe și zile negre*, 1992. Partea a doua a acestor memorii a circulat clandestin și a apărut pentru prima dată la New York sub titlul *Zile de istorie*, 1986. Ea este dedicată "Partidului Național Țărănesc și membrilor săi care s-au jertfit pentru apărarea democrației și libertății României". Citi-torii fac cunoștință cu date inedite despre începuturile ziarelor

Dreptatea și *Curierul*, înscenarea de la Tămădău, ancheta, procesul, închisorile de la Galați și Sighet, Maniu în închisoare, viața în deportare la Bumbăcari și Rubla și mai ales cu ultimele clipe din viața lui Iuliu Maniu. Imobilizat la pat, Carandino îl spală, îl hrănește, populând clipele cu amintiri și considerații politice. Învins de vârstă și de boală Maniu e conștient că sacrificiul său va rodi nu peste mult în viața publică a țării. Însemnările lui Carandino se termină cu o schiță de portret: Maniu în fața istoriei. Iată două citate:

"Pus în alternativa de a fi președinte al sclaviei românești sau a muri în închisoare, nimeni nu a acceptat cu mai multă seninătate, cu mai mult eroism jertfa de sine".

"Păstrez imaginea lui pe improviza-tul catafalc al patului de fier, atunci

când i-am închis pleoapele și când pentru întâia oară a putut să-l vadă cineva cu capul plecat".

Acum când memorialistul plin de vervă și talent a plecat și el spre alt tărâm, tot în februarie, am considerat de datoria mea să-i rememorez pașii prin istoria politică și culturală. Dar dacă paginile sale axate pe resurecția vieții politice m-au atras mai mult, la fel de vii sunt cele consacrate gazetăriei politice, boemei bucureștene, ceneclului "Sburătorul", prieteniei cu Ion Vinea.

Ne-am despărțit de un om care a înfruntat cu demnitate furtuna, de un scriitor care n-a apucat să se bucure de roadele talentului său, decât pe apucate. Mă plec cu smerenie și recunoștință în fața scriitorului și luptătorului politic al cărui nume va figura în Cartea de onoare a PNTCD și a Rezistenței anticomuniste.

Gabriel Țepelea

INEDIT

Horia Stamatu - Scrisori din exil

28-IX-75

Dragă domnule Țepelea,

ÎȚI TRIMIT alături o bucătică de jurnal care poate să-ți fie de folos. Bucătica este cel mai serios ziar de limbă germană (alături de "Zürcher Zeitung"), însă corespondentul de la Bukarest e nesperios: Preda a trecut de primele lui primăveri (o "roză" ca asta nu are decât "primăvară"), și nu e la prima lui varză tipărită. Dar sfârșitul articolului te privește. Nu traduc pentru că știi, destulă nemțească.

Nota este toată alandala pentru că publicarea cărții lui Preda, mii de scuze pentru cuvântul "carte", este anterioară expulzării dumatiale din raiul ceaușist. Dar nu mai puțin faptul că ești pus în discuție, cu destulă importanță, într-un ziar recunoscut drept cel mai serios din Germania, e cât se poate de favorabil și pe deasupra te arată și ca "Herausgeber", adică editor, al revistei "Cahiers de l'Est".

Pe această bază, pentru prima oară se poate întreprinde ceva în Germania dar nu pe cale particulară ci de la editură la editură, pentru "Arpiëges", cu sprijinul celor, sau unora din cei din comitetul de onoare. Editura cea mai indicată ar fi "Suhrkamp", devenit un fel de "Gallimard" aici, un "Gallimard" din anii '20, când era cu ce apărea mai nou

și în literatura franceză și în cea străină. Îți dau articolul tăiat așa fel încât să se vadă că e din "Frankfurter Allgemeine Zeitung". Desigur că între dumneata și împutitura de Preda nu e posibilă nici o apropiere, dar asta nu are nici o importanță în circumstanțele date. "Delirul" este o carte de început: va urma una cu Carol II, care nu a dat la cap unor resturi ca Antonescu, ci a masacrat exponenții de elită ai unei generații, și Ceaușescu a putut să crească liniștit, ca "martir" la închisoare, dar bine mulțumesc. Pentru "distrugerea fașismului" și Carol va fi răsplătit în curând. Cine va scrie nu știu, poate Sergiu Dan sau altul din acea serie. Nu lăsa ocazia cu nota din ziar și convinge editura dumatiale că e timpul să facă ceva.

**Cu prietenie,
Horia Stamatu**

P.S.: La Paris n'am putut să vin. Suntem toți bolnavi.

3-XI-75

Dragă domnule Țepelea,

ȚI-AM MAI scris de vreo două ori, fără răspuns, dar în orice caz am primit nr. 2 și 3 din "Cahiers de l'Est", drept care îți mulțumesc. Dar am o mică nedumerire.

Am crezut că scopul revistei este de a publica texte care nu pot fi tipărite în

țările satelizate, fie pentru că le scriu autori în exilul "exterior" și nu au nici o legătură cu publicațiile și editurile din țările de origine, fie că sunt scrise de autori din exilul "interior", adică aceia care deși sunt la fața locului nu pot publica. Iar cât privește literatura actuală tipărită în țările satelite, deci tolerată, e treaba guvernelor să-și propage literatura dirijată de ele.

Cred că disprețul dumatiale față de protest, fie chiar al unor scriitori ruși, nu este justificat nici prin sentimentele naționale. Este adevărat că Sovietele au făcut România *sovietică*, dar cu *Români*, și tot adevărat este că de când a început valul "comunismului național", neaoșii noștri, "liberi și independenți", n-au schimbat o iotă din sistemul sovietic pe care-l aplică pînă la osul robilor.

Soljenișin o fi el rus, dar doctrina lui este și anti-marxistă și împotriva imperialismului rusesc, sub cele două forme ale lui: aspirarea popoarelor în interior și intervenția permanentă în țările ne-comuniste. De aceea este considerat... inuman, pentru că azi nu mai ar fi "uman" decât marxismul sau imperialismul sovietic.

Acest protest împotriva imperialismului rusesc îl propagă de 30 de ani exilații diverselor națiuni. Nu văd de ce i-ai disprețui.

Dumneata spui că în România nu s-a

petrecut nimic spectacular. "Spectacular" nu a fost nicăieri nimic, pentru că a fost *ascuns* și de presa locală și de cea mondială. Dar... spectacular ori nu, eu nu cred că, între atâtea, "reeducarea Pitești" sau "canalul Dunărea-Marea Neagră" ar fi fost chiar nimic. Deși abia acum se dau faptele pe față (recent a apărut în USA cartea unuia care-a pățimit pe-acolo).

Cam astea ar fi nedumeririle mele de cititor, dar mă întreb dacă mai are vreun rost să fiu "nedumerit" când știu care este teroarea generală a marxiștilor la Est și la Vest, și pe care dumneata ai ocazia s'o simți mai direct decât mine.

Michel Deguy, poet remarcabil, nu este de stînga, dar vezi bine cum se apără în articolul lui: el nu este anti-marxist, Marx e "mare" (deși exploatarea copiilor în Anglia au dat-o pe față scriitorii englezi, ai timpului, în cap cu Dickens), el nu e anti-sovietic, dar nu este nici anti-Soljenișin, e "nici prea-prea nici foarte-foarte". Omul nu e de stînga, dar felul întortocheat de-a scrie, cu toate măsurile de prevedere arată că e terorizat, că se teme să nu fie suspectat. Mi-aduc aminte de scrisul încălțat al unor ne-marxiști din România anilor 1950 care scoteau și ei capul cum puteau.

**Cu prietenie,
Horia Stamatu**

De bine, de rău

ARISTIP l-ar fi întrebat pe Socrate: ai cunoștință de vreun lucru bun? Contraîntrebarea a fost: Pentru febră? - Nu! - Pentru foame? - Nu! - Pentru bolile de ochi? - Hai, Socrate, te rog! - Atunci, a încheiat Socrate, îmi ceri ceva bun care să nu fie bun la nimic!

Parte din istoria cunoașterii, morala s-a situat în analiza noțiunilor de bine, rău, datorie, dreptate și nedreptate - cel puțin până la cristalizarea moralei creștine în care ideile de "iubirea aproapelui", "păcat" și "mântuire" ca și aceea de des-

vecilor", căutând răsplata dincolo de viața socială și - uneori - împotriva ei, făcând din toți semenii copii ai Creatorului, morala creștină a devenit motivația unei revoluții, singura (se spune) reală din istoria omenirii.

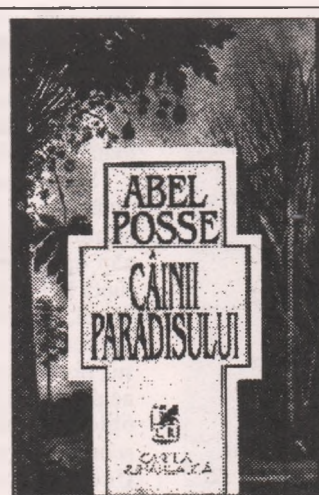
Descartes este cel care a împăcat rațiunea cu supunerea totală a creștinului ("adevărul constă în ființă iar falsul în non-ființă"), demonstrând dreptul la înșelăciune și la reconstrucția morală care urmează după înlăturarea acesteia. După Descartes intelectualul și-a dobândit un statut, dreptul de a se îndoi și a discerne chiar în cadrul religiei, fără a păcătuia astfel din punct de vedere creștin sau social. Prin "înțelegerea necesității" ca libertate etică, Spinoza l-a precedat pe Marx. Depășind nivelul de concept, doctrinele morale au apărut în secolul al XVIII-lea: de la empiriștii englezi, la Rousseau cu încorporarea armoniei naturale în legea morală, la Kant cu "metafizica moravurilor" și "rațiunea pură" dar și cu opoziția "conștiință intelectuală/conștiință afectivă". El este cel care a introdus sintagma "voiață morală", acel imperativ autimpus ("sunt dator să") care a constituit combustia civilizației germane în ultimele două secole.

Psihanaliza freudiană a încercat să înlocuiască doctrinele morale cu mecanisme instinctuale, ideea de suflet devenind "subconstientul" în care se ascund (ca și în vise) refuzări, amintiri (pentru Jung: și amintiri ale revelației divine). Cu această precizare Jung a dezamorsat nu numai sistemul de complexe freudiene ci și contestarea lui Nietzsche care pretindea că morala creștină cu mila față de cel slab a dus la decăderea speciei umane).

Poate deveni azi studiul moralei instrument în practica socială, cum spun pozitivistii? Filozofia spune că nu. (Andrei Pleșu: "Am văzut destule lichele cultivate"). Conchide Hubert Grenier: "Dificilă și morala - acolo unde se face caz de ea, arareori este prezentă".

Binele cu forță

ARHICUNOSCUȚUL proverb "binele cu forță nu se face" își are o cruntă ilustrare în Inchiziție. Începuturile acesteia se leagă de principiul augustinian *coge intrare* (obligă-i să intre!). Îndeosebi franciscanii și dominicanii își arogau sarcina de a aduce pe calea cea dreaptă răzvrățiți,eretici (albigensii, de pildă) dar și alchimisti, vrăjitoare, prezicători... aruncați în flăcări, ca și cărțile lor (prima și cea mai violentă

Abel Posse, *Căinii paradisului*. Traducere din limba spaniolă de Lidia Nasinec. Editura Cartea Românească, București, 1995. 223 p. Lei 4080.

formă de cenzură). Astăzi vina e dată îndeobște pe regi (mai ales Ludovic VII al Franței și Henric II al Angliei), care ar fi cerut la sinodul din 1179 ca ereticii să fie înlăturați cu forța și să li se ia averile. În aceeași "companie" ar intra și Isabella de Castilia (1451-1504), Isabella "Catolica", măritată cu Fernando de Arragon, în timpul căruia Inchiziția a fost centralizată (cu un Mare Inchizitor numit oficial de curte - întâi Torquemada, apoi Ximenes). "Modelul spaniol", cu amarnicele *autos da fe* (de la *actus fidei*, act de credință) a fost urmat și mai "aplicat" în Italia contrareformistă (să ne amintim doar de procesele lui Giordano Bruno și Galilei). Subiectul este pentru prozatori inepuizabil, cu atât mai mult cu cât orice "bine cu forță" al epocii moderne poate fi privit prin ochelarii (de cart) ai începuturilor renașterii.

Două romane din această categorie, foarte rafinate din punct de vedere stilistic, au fost recent editate de Cartea Românească și Univers. Prima poveste, din Spania lui Columb și-a Isabellei Catolica, scrisă de Abel Posse (născut în 1936 la Cordoba, Argentina, cu studii la Buenos Aires și Paris, specialist în literatură și politologie, premiat pentru multe din romanele sale, actualmente ambasadorul Argentinei în Cehia) poartă culorile speciale ale descoperirii Americii. Aceasta era "paradisul" - răsplata veșnică - visat de condamnații la pedeapsa veșnică, pe care Inchiziția voia neapărat să-i "salveze". *Căinii paradisului* denumesc parabola din final: o năvală de căței tăcuți (după tolteci, purtători ai sufletelor morților) care urinează, scârbiți, pe zidurile cetății înălțate de rău: oamenii, comparați îndeobște cu niște câini când e vorba de răutate, au înțeles că pot fi "rebeli prin inacțiune". "Neînsemnați, mereu ignorați, acum, în masă, deveniseră un singur animal mare și de temut. Urișă lor prezentă, pașnică și tăcută, stârnea frică". Dar înainte de această mare dezamăgire - descoperirea paradisului - fascinează zbaterile personajelor: Columb, catolicul pe jumătate circumcis, poetul îndrăgostit de

Sebastiano Vassalli, *Năluca*. Traducere și postfață de Michaela Șchiopu. Editura Univers, București, 1996. 286 p. Lei 5500.

mare și nemărginire, reprezentând aeriana nevoie de invenție și descoperiri (Capitolul I. *Aerul*); Fernando și Isabel, fiile "periculos ingerești", întemeietori ai imperiului unde soarele nu apune, tăvălindu-se în spasmele amorului "sacru" și aprinzând ruguri - flacăra benefică și malefică (II: *Focul*); marinarii, soldații, preoții și ceilalți aventurieri fugind de infernul spaniol pe *mare tenebrarum*, în căutarea ținutului nemorții (III: *Apa*); "ingerii" paradisului, înlănțuiți și vânduți ca sclavi, amerindienii pentru care se încheiea un ciclu solar (IV: *Pământul*). Traducerea Lidiei Nasinec e învolubrată de culori, într-un tot pe măsura acestei epopei a neostoirii, smintelii și misterului, unde fiecare frază e val dintr-o "protoplasmă fundamentală a tandreței și afășării".

Altă vânătoare de vrăjitoare dezvăluie *Năluca* lui Sebastiano Vassalli (romancier, critic și istoric literar născut în 1941 la Genova, stabilit la Novara, orașul în care se și petrece strania poveste). De fapt, aceeași căutare metafizică și aceeași "îmbăiere" în erotism ca la Abel Posse (moartea și dragostea făcând dintotdeauna o verificat potrivită pereche). Însă Vassalli nu acoperă cu vâlvuri literare istoria deja cunoscută, ci, dimpotrivă, caută documente și încearcă să dea veridicitate unei născociri (tabloul frumoasei de 15 ani pictată ca Madonă, pe un altar votiv de țară, despre care se spunea că a fost arsă ca vrăjitoare). Madonă sau vrăjitoare? Eroina Antonia, copil crescut într-un orfelinat și înfiat apoi de o familie din Zardino, sat care mai există și astăzi, iubise un străin de acele ținuturi, călător pe care-l întâlnea la apusul soarelui în pădure. Invidia sâtenilor (frumoasă cum era, fusese aleasă de un pictor drept model pentru Madonă și refuzase sistematic orice avansuri făcute de localnici, chiar cererea în căsătorie a unui boiernaș de țară) identifică în "nevăzutul" ibovnic pe diavol. Fata, silită prin torturi să-și recunoască "amorul satanic", e arsă pe rug, căci ea e însăși Natura umană: mireasă a lui Dumnezeu sau a Diavolului? Mare distracție pentru târgoveții și lumea de personaje ale nimicului, conturate de cerneala

"manzonianului" Vassalli și de traducerea Michaeliei Șchiopu, maestră în a reda "delirul verbal al tuturor împotriva tuturor".

Binele...
pentru ochi

DACĂ ar fi trăit pe vremea lui Socrate, Jan van Ruusbroec (1293-1381) ar fi răspuns la întrebarea lui Aristip că binele e pentru vază: să poată omul vedea cu spiritul, să vadă întreita venire a lui Christos, să observe treptele către mântuire. Pentru misticul olandez, natura umană, mireasa lui Dumnezeu, izgonită din paradis și întemnițată într-o lume blestemată, s-a reunit, prin Christos, cu Mirele ei: "Podoaba nunții spirituale" propovăduiește deci parabolic și metaforic, într-un limbaj de maximă simplitate și claritate (darul rar al cârților sfinte), inițierea treptată în iluminare. Parabola care stă la baza arhitecturii demersului e Grădina. Adică existența. În grădină, toți pomii beneficiază de aceeași lumină (aceleași condiții de salvare) dăruită tuturor trăitorilor pe pământ. Și totuși, nu toți pomii rodesc deopotrivă; unii rămân sterpi, alții dau roade acri, netrebuitoare și numai unii poartă fructe adevărate. Care din ei? Răspunsul să-l dea morala: acei arbori sălbatici care își încrustează în scoarță credința asumată virtuos, altoiul adăugat la felul de a trăi. Treptele sunt "Dăruirea cu har", "Lucrarea Domnului prin harul de preîntâmpinare" și "Lucrarea comu-

Jan van Ruusbroec, *Podoaba nunții spirituale sau întâlnirea interioară cu Christos*. Editura Humanitas, București, 1995, 184 p. Lei 3900.

nă a lui Dumnezeu și a omului într-o dezvinovățire". Firește are loc trecerea de la parabola grădinii (incluzând grădina originară, paradisul) la aceea a Mirelui care vine. Mirele vine întreit: prima oară la facerea lumii, a doua - prin Christos, a treia - în transcendentă, în mântuire. Aceste trei etape alcătuiesc "schema" cărții, faza trăirii omului întru Christos, pur-morală. Traducerea lui Emil Iorga (din olandeza veche!) apropiată de performanța lui Dumitru Stăniloae în inegalabilele sfaturi călugărești ale "Filocaliei", luminează cum se cuvine treptele către "Dragostea divină/ ce niciodată pe cerșetor nu l-a alungat".

Cărți primite la redacție

♦ Tahar Ben Jelloun, *Copilul de nisip. Noaptea sacră*. Traducere de Sanda Chiose și Gabriela Abăluță. Prefață de Constantin Abăluță. Editura Univers, București, 1996. 285 p. Lei 5500.

♦ Bernard Malamud, *Băiatul de prăvălie*. Traducere și note de Larisa și Andrei Avram. Notă introductivă de Larisa Avram. Editura Univers, București, 1996. 239 p. Lei 5000.

♦ Anne Tyler, *Turist de ocazie*. Traducere de Rodica Mihăilă și Doina Marta. Postfață de Rodica Mihăilă. Editura Univers, București, 1996. Lei 6900.

Ultimul expeditor

ALINA DIACONU, scriitoare argentiniană de origine română, este cunoscută cititorilor noștri prin traducerea a două din cele șapte romane ale sale, *Penultima călătorie* și *Noapte bună, domnule profesor!* Recentul său debut în proză scurtă, prin volumul de povestiri *Qué nos pasa, Nicolás?* ("Ce se întâmplă cu noi, Nicolás?") Buenos Aires, Ed. Atlantida, 1995) reprezintă, în opinia Mariei Kodama, care semnează prologul, o ilustrare a sugestivelor gânduri ale marelui Borges despre acest gen literar: "Povestirea este întocmai ca poezia; trebuie să fie precisă, precum săgeata ce ajunge cu eleganță drept la țintă, dar trebuie să cuprindă înăuntrul său mister și poezie."

PRIMA oară a fost acum șase luni. Mi-amintesc foarte bine: într-o zi de 10 iulie, rece și cenușie. Mi-aduc aminte cu precizie și ora: era unsprezece fix dimineața. Nu se poate să greșesc, vă asigur. Să vă spun de ce. De fiecare dată când vin scrisori pentru noi, portarul are grijă să le strecoare pe sub ușa la ora aceea. Poate cu vreun minut înainte sau după. Dar totdeauna în jur de unsprezece.

Nu se întâmplase nimic deosebit în ziua aceea. Rutina care se confundă cu obișnuința, sau obișnuința care pentru mine a ajuns rutină. O să încerc să mă explic mai bine, deși nu-s prea multe de explicat. Rutina înseamnă Alberto la serviciu, copiii la școală și eu învățându-mă prin casă. În sus și-n jos, gândind. În sus și-n jos, găsind mereu ceva de făcut.

Alt amănunt care-mi vine în minte e că în ziua aceea aveam pe mine capotul dăruit de Alberto de ziua mea. Nu, nu cel roz, pe acela l-am aruncat. Celălalt, cel nou, cu flori galbene, care-mi ține mai cald decât o sobă - când soba încălzește -, și spun asta fiindcă soba noastră nu mai merge de la o vreme, Alberto nu-și găsește niciodată timp s-o repare sau s-o desfacă de tot, și în ziua aceea era atât de frig că singura soluție "la îndemână" era capotul galben. Nu știu de ce insist atîta, am vorbit doar destul despre capot. Pe deasupra, faimosul capot n-are nici o legătură cu ceea ce vreau de fapt să povestesc.

"E mania asta a ta să o iei razna", ar spune Alberto; și așa e într-adevăr, e mania asta a mea să bat cîmpii. Îmi tot propun să fiu scurtă, dar cuvintele mă încolțesc și în loc să sintetizez, înșir tot ce-mi trece prin cap. SĂ SINTE- TIZEZ... ah, dac-aș putea să SINTE- TIZEZ... [...]

Esențialul a fost în clipa în care am auzit zgomotul acela ușor, ca un fel de filfirie de aripi, de zumzet, de murmur sec, de hîrtie împinsă cu forță pe sub ușa. Aceea a fost clipa hotărîtoare.

De obicei primim puțină corespondență. Cîte o scrisoare de la unchiul mei din Córdoba, cîte o vedere de pe la vreun prieten care pleacă în concediu, și bineînțeles, hîrțiile cu impozitul, ca toată lumea. În dimineața aceea de 10 iulie, plicul pe care l-am ridicat era alb, cu ștampila din oraș și pe numele meu. Scrisul mi s-a părut cunoscut. M-am uitat la expeditor. Acolo, pe spate, pe triunghiul mic de hîrtie stăteau scrise prenumele și numele mamei mele, moartă de treizeci de ani, când eu tocmai împlinisem cincisprezece. Mi-amintesc că am rupt de tot plicul, în loc

să-l desfac. Scrisoarea era scurtă, scrisă de mînă, cu caligrafia aceea frumoasă, minuțioasă cum era ea, mama vreau să spun. De atîta citit și răsцит, am învățat-o pe de rost, ca poezioarele de la școală. Dacă vreți, vă spun pe dinafară scrisoarea mamei, v-o pot spune pe dinafară.

Draga mea Mary, la mijlocul foi. Iar apoi: Draga mea Mary, și urmează virgulă. De la cap de rînd, voiam să-ți scriu de mult, de la capăt, dar știi și tu cum se întâmplă, altă virgulă, omul propune și Dumnezeu dispune, punct și în continuare. Am aflat că te-ai căsătorit cu Alberto, punct și virgulă, îmi pare foarte rău că nu l-am cunoscut, fără virgulă, dar faptul că te știu fericită mă liniștește și parc-aș fi lingă tine. Punct și de la capăt. Îmi pare rău că nu-ți cunosc copiii, știu bine că i-aș fi îndrăgit mult. Biata mama. Și în continuare: Ai grijă de tine, fata mea, punct și virgulă, nu te speti cu munca, punct. Totdeauna ai fost slăbuț și fleacul acela pe care l-ai avut la un plămîn îmi revine mereu în minte. Punct și de la capăt, noi mamele suntem toate la fel, virgulă, pentru noi copiii nu cresc niciodată. În continuare: Ai grijă de tatăl tău, punct. A rămas atît de singur, bietul de el. Și jos, te sărută mama.

La început am crezut că era o glumă, dar cine s-o fi făcut? I-am trecut în revistă pe toți prietenii noștri, pe toate rudele, dar n-am descoperit nimic. Nici un nume posibil. Cum sunt foarte impulsivă și nu știu să mă controlez în momentele critice, m-am repezit la telefon, cu gîndul să-l sun pe Alberto și să-i povestesc ce s-a întîmplat. Totuși, înainte de a face numărul, m-am oprit. Știam că Alberto era în plin bilanț, că în ultima vreme problemele de la serviciu îl tracasau, și atunci - m-am gîndit -, cum o să reacționeze cînd am să-i spun ce s-a întîmplat? Pentru prima oară m-am hotărît să păstrez un secret și să încerc să cercetez prin propriile-mi mijloace de unde pornea ceea ce era în aparență o glumă de prost gust.

Hai, Mary, sintetizează. Mă rog, nu plecați, o să încerc să sintetizez. E de prisos să vă spun că n-am putut cerceta nimic și n-am găsit nici o pistă. Îmi petreceam nopțile fără să dorm și ziua arătam la față în așa fel că toată lumea începuse să se îngrijoreze din pricina sănătății mele. N-am nimic, spuneam eu, sunt obosită. Sigur, ce era să spun...

Silvia mă urmărea cu privirea-i iscoditoare, și Pepito la fel. Iar Anita, cea mai mică dintre ei, zăbovea ore întregi pînă-și înghițea supa, uitîndu-se țintă la mine cu ochii ei mari și negri. În ce-l privește pe Alberto, totdeauna a

fost tăcut din fire, așa că nici de data asta nu s-a tulburat deloc. N-am știut niciodată prea bine dacă Alberto e un nepăsător sau un mare timid. Dar nici firea lui Alberto n-are vreo legătură cu toată povestea.

Sintetizînd deci: zilele au trecut una după alta, și cum nu s-a mai întîmplat nimic ciudat, am izbutit să-mi scot din cap episodul cu pricina. Scrisoarea, ruptă în bucățele și aruncată la coșul de gunoi, încetase să mai fie un motiv de iritare, astfel că totul a reintrat pe făgașul firesc. Aproape o lună, sau mai bine de o lună, cam așa ceva. Totul ca de obicei: Alberto la serviciu, copiii la școală și prin grădină, iar eu în casă. Uneori după-amiaza împlTEAM sau jucam canastă cu Monica, Pochi și cealaltă prietenă a mea, "galiciană". Jocul era desigur un pretext să ne înfîl-nim toate patru în aceeași zi. Viața a devenit atît de grea, problemele personale ne răpesc atîta timp și atîta energie... Fiecare an face să crească distanța dintre noi. Treaba cu canasta ar fi trebuit să fie un pretext, dar sîrșește prin a ne mobiliza nostalgiile. Un fel de recreare periodică a prietenei noastre de odinioară.

Da, știu bine, m-am îndepărtat de subiect, însă v-am atras doar atenția că asta-i trăsătura mea caracteristică, spun "trăsătură" fiindcă n-am habar dacă e un defect, deși toți ceilalți susțin că nu există ceva mai rău decât lipsa de sinteză și vorbăria. Eu cred că sunt pe lume lucruri și mai rele. De pildă ce mi se întîmplă mie, sau ce mi s-a întîmplat mai departe, căci la o lună după ce-am primit scrisoarea de la mama (și spun așa, "scrisoarea de la mama", chiar dacă pare absurd, dar cum aș putea oare să-i spun altfel?), în ziua de 14 august, am auzit din nou sunetul de neconfundat, ca o filfirie de aripi, ca un zumzet. Altă scrisoare. Liniștește-te, Mary, așteaptă să vezi de la cine e. De data asta, plicul avea *Par Avion* și un timbru din Spania cu chipul lui Franco, de culoare verde. Scrisoarea era pe numele meu, scrisul diferit de cel de data trecută, mai tremurat, mai aplecat spre dreapta.

ERAM singură, dar m-am încredințat totuși că nu mă poate vedea nimeni. Am încercat să amîn cît mai mult, dar n-am mai putut aștepta. Atunci m-am uitat la expeditor. Stătea scris acolo numele unchiului meu din partea tatei, mort la Alicante în 1938, republican și el, ca toată familia, unii s-au exilat în Franța, alții s-au trezit împinși mai departe, ca "bătrînul" meu, începîndu-și aventura de nevoie, dar și îmboldiți de speranță.

Am dat fuga în dormitor, mi-am încuiat ușa și m-am apucat să citesc cu frenezie. Scrisoarea era destul de lungă. Îmi vorbea de războiul civil, de cît de mult suferise, deși îmi mărturisea că se bucură la gîndul că știe că eu m-am născut într-o țară nouă și liberă. Undeva în scrisoare îmi cerea ceva neobișnuit: să mă duc într-o bună zi în Spania să caut casa din Alicante, "ca să vezi locul unde s-a născut tatăl tău, promitemi că ai să te duci cu soțul și copiii. Cînd ajungi acolo - spunea scrisoarea în încheiere - fă-mi acest singur serviciu imens: în fața ferestrei celei mari a casei, am ascuns niște hîrtii foarte importante înainte să fiu prins. Dacă sapi în pămînt cu nădejde, trebuie să le găsești. Ia-le și ține-le. Te roagă unchiul acesta al tău care n-a apucat să te cunoască vreodată, dar te iubește ca și cum te-ar fi cunoscut. Unchiul tău Antonio."

AM CERCETAT scrisul acela tremurat, culoarea violetă a cernelii, hîrtia cu pătrățele. Ce știam eu despre unchiul Antonio? Nimic. Că fusese tîmplar și că-l omorîseră trupele lui Franco. Nu știam dacă să rîd sau să plîng. Ce știam însă era că de data asta nu puteam tăcea, trebuia să vorbesc cu tata, cu Alberto, cu fratele meu, cu copiii, apoi aveam s-o chem pe Pochi, cea mai înțeleghătoare și cu capul pe umeri dintre prietenele mele, cea mai puțin exagerată, singura cu putere de sinteză cînd povestește ceva, da, chiar acum - mi-am zis -, da, hotărâște-te, cel mai greu e să iei o hotărîre, nu?, dar eu am și luat-o. Ești sigură?, sunt sigură, și-am încercat să-mi imaginez conversația, bună, tată, ce mai faci?, bine, fata mea, dar tu?, eu așa și așa, ascultă, tată, tocmai am primit o scrisoare de la fratele tău Antonio, cum zici?, da, știu prea bine că e de necrezut, dar crede-mă, o am acum în mînă, cum ce am?, scrisoarea, tată, scrisoarea de la unchiul Antonio, cel care a murit în război, la naiba, cum o să-i trîntesc dintr-odată chestia asta, bătrînul are șaptezeci și cinci de ani, e absurd, poate avea un atac, e ridicol, da, o să i se pară ceva ridicol, o treabă de nebuni, zău, de nebuni, o să spună c-am înnebunit eu; trebuie să-i explic încetul cu încetul, fără s-o iau razna cum fac mereu, trebuie să mă adun ca să folosesc cuvintele potrivite și strict necesare, care să fie oare cuvintele potrivite și strict necesare?, habar n-am, ceea ce știu e că trebuie să-i povestesc totul într-un fel, credibil, credibil?, eu una cred așa ceva?, nu, cum să cred, nu cred deloc, e o greșeală, e o glumă, o glumă de prost gust ca și scrisoarea de la mama. Totuși iat-o aici, timbrul e spaniol și ștampila la fel, cum să nu recunosc chipul lui Franco, a dat ortu popii dar încă mai apare pe timbre, e el, însă eu n-am pe nimeni în Spania care să-mi poată scrie, o mai fi rămas vreo rube-denie de departe de-a tatei, dar n-au adresa mea, nu m-au văzut niciodată, nu se poate; stați puțin, lăsați-mă să mă gîndesc, așa, am nevoie de cîteva minute să mă gîndesc, nu spuneți nimic, stau și mă gîndesc, mă concentrez, nu-mi abateți atenția, acum știu: ceea ce trebuie să fac imediat e să-l sun pe Alberto și să-i spun tot adevărul, povestea cu scrisoarea mamei, cu scrisoarea unchiului meu, și ce-o să zică Alberto?, prin telefon nu se poate, n-are sens, cînd o să se întoarcă diseară acasă, atunci îl abordez, îmi pare rău, încerc eu să-i vorbesc calm, fără nici o iritare în glas, fără nici o expresie pe față care să-l poată face să se îndoiască de povestea mea, dar ce îndoială să încapă cînd dovada e aici, în mîna mea?... Vezi, Alberto?... vezi, iubitu-le?... vezi că nu te mint?, uită-te, iată scrisoarea, cealaltă?... ah, pe cealaltă am aruncat-o, zău, am aruncat-o fiindcă am crezut că treaba n-o să se mai repete. Știu, știu prea bine că Alberto o să fie neîncercător, că Alberto o să sugereze "vreun dușman de-al tău", ce dușman, Alberto?, doar eu n-am dușmani, "nu știu, de unde să știu eu cine-ar putea fi, cineva care te dușmănește"...[...] îmi dau seama, nu, nu pot să vorbesc cu Alberto, nu trebuie să vorbesc cu Alberto, o să păstrez și secretul ăsta, eu singură, mereu sunt singură. Prietenele mele? n-am încredere nici în ele, frații mei?, sunt bărbați, nu m-au înțeles niciodată, nu mai am încredere în nimeni, nici eu nu mai

sunt cea dinainte, nu mai sunt cea dinainte, am rupt scrisoarea unchiului Antonio, ce era să fac altceva, dar ce nu pot eu să distrug sunt amintirile, blestematele astea de amintiri, da, m-am schimbat, nu știu prea bine în ce fel, dar m-am schimbat, cum oare să nu mă schimb, cum să fiu mai departe aceeași când după scrisoarea unchiului Antonio a urmat altă scrisoare, a treia? Când am primit-o, Alberto era la serviciu și copiii la școală, m-am obișnuit doar, ori de câte ori se întâmplă ceva îngrozitor sunt singură, de data asta la fel, singură cu complicația aceea, cu cea de a treia complicație, al treilea coșmar, o scrisoare de la vărul meu Eduardo, mort acum un an în accident de mașină, "nu mai vine nimeni la cimitir, dragă Mary - îmi scrie -, aminteste-ți uneori de mine și pune-mi o garoafă; dacă aș fi avut nevastă și copii cu siguranță c-ar fi făcut-o ei, cel puțin de Ziua Tatălui; știu bine că ești ocupată, dar cum locuiești la câteva străzi de Chacarita, m-am gândit că nu-ți cer prea mult să faci asta pentru mine". Capul mi se învîrtea, universul întreg se învîrtea, m-am îmbrăcat și am fugit la cimitir, am cumpărat șase garoafe albe, ba nu, nu erau albe, erau roșii, i le-am dus și am rămas o jumătate de oră în fața mormîntului, am citit de mii de ori epitaful, data nașterii, data morții, iarba se uscaseră de tot, avea dreptate bietul Eduardo, douăsprezece luni doar și părea un mormînt părăsit, am curățat cît am putut, am așezat garoafele și-am așteptat o clipă să văd dacă se întâmplă ceva, dar nu s-a întâmplat nimic, și atunci m-am întors, o durere cumplită de cap, apoi greață, amețeli, eram bolnavă, nu știu, nu știu ce s-a petrecut, cînd m-am trezit toți erau în jurul meu, Alberto și copiii, toți tremurînd, toți mîngîindu-mă, vocea lui Alberto în ureche, nu te agita, doctorul vine imediat, dar ce am, Alberto?, nimic, iubito, acum ești bine, și atunci de ce vă purtați de parc-aș fi muribundă?, risul lui, Mary, fii cuminte, ești înfloritoare, e doar oboșeala și nimic altceva, am vrut să vorbesc, dar ce era să spun?, am tăcut și-am continuat să mă gîndesc în sinea mea, doar pentru mine, doctorul era unul din cei care vin la domiciliu în caz de urgență, o față neplăcută, grăbit nevoie mare, mi-a luat pulsul, mi-a pus termometrul, mi-a luat tensiunea, iar la urmă m-a întrebat ce mă doare, totul, domnule doctor, mă doare tot corpul, unde anume?, peste tot, hai-deți, încercați să-mi spuneți mai exact, doamnă, ei bine, mă doare peste tot, știți, domnule doctor, acum șase luni am primit într-o zi o scrisoare, înțeleg, doamnă, e ceva nervos, ați primit o veste proastă și atunci v-ați enervat, nu, domnule doctor, ascultați-mă, nu-i ceva nervos, nu am primit nici o veste proastă, e altceva, fiindcă fusese scrisă de cineva care a murit, înțelegeți?, scrisoarea, scrisoarea fusese scrisă de cineva care nu mai trăiește, care nu există, bine, bine, nu vă faceți griji, o să vă dau niște pastile, da?, pas-ti-le-le-as-tea trei-pe-zi și o să vă liniștiți, iar pastilele trei pe zi pe care mi le-a dat m-au făcut să dorm, să dorm, și de atunci cred eu că au trecut niște zile bune sau săptămîni, nu știu, sigur e că azi, 20 decembrie, am în mîini altă scrisoare pe care portarul tocmai a strecurat-o pe sub ușă, împreună cu factura de gaz și cea de telefon, iar scrisul ăsta mi-e cunoscut, pentru Dumnezeu, scrisul ăsta mi-e cunoscut, mă uit automat la expeditor, unde prenumele și numele meu stau scrise de mîna mea pe reversul plicului: Maria Angela G. de Aguirre, eu.

Prezentare și traducere de Tudora Șandru Olteanu

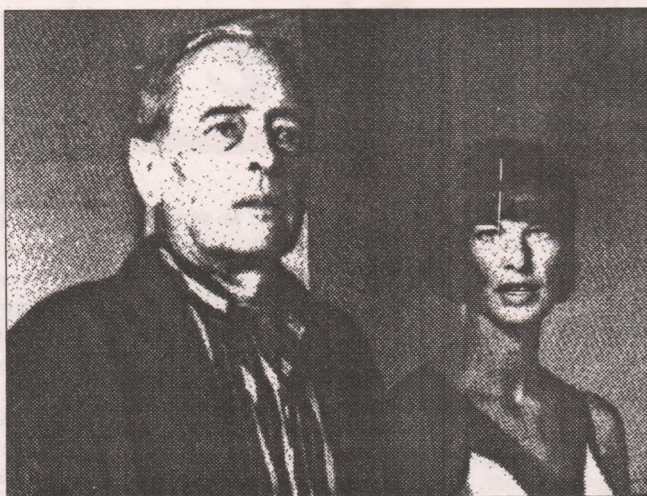
Al XVI-lea Salon al Cărții...

◆ ...de la Paris (21-27 martie - Palatul Expozițiilor de la Porte de Versailles) are la dispoziție anul acesta 35.000 m² (cu 10.000 m² mai mult ca în 1994). El va fi cuplat, ca și în ultimii doi ani, cu Musicora, biletul de intrare de 30 de franci fiind valabil pentru ambele saloane. Invitatul de onoare al ediției '96 este literatura SUA. Producția americană de carte va fi reprezentată de 10.000 de titluri în limba originală, iar 20 de editori și numeroși autori americani reputați se vor întîlni cu publicul Salonului. În pas cu progresul în domeniu, 3000 m² sînt rezervați editării multimedii și acolo se vor reuni editorii de CD-ROM, CD, fabricanții de materiale pentru editarea electronică, producătorii de aparatură. Va exista și un Salon al revistelor unde vor fi prezentate 600 de publicații. Încă nu știm ce edituri românești ne vor reprezenta în acest paradis al cărții și în ce condiții.

Eliade și Cioran în spaniolă

◆ Temeinic cunoscător al limbii, literaturii și culturii române și bun prieten al țării noastre, Joaquín Garrigós - talentatul traducător spaniol care a tălmăcit opere de Mircea Eliade (*La señorita Cristina*, Barcelona, Ed. Lumen, 1994), Emil Cioran (*El ocase del pensamiento - Amurgul gîndurilor*, Barcelona, Tusquets Editores, 1995) - a publicat la sfîrșitul anului trecut versiunea spaniolă a unui alt roman al lui Mircea Eliade: *Boda en el cielo* (*Nuntă în cer*, Barcelona, Ed. Ronsell), aducîndu-și astfel, cu competență, contribuția la cunoașterea literaturii române în spațiul hispanic.

O epopee a subiectivității

◆ La 27 de ani de la moartea lui, interesul publicului francez pentru Witold Gombrowicz este foarte viu, de vreme ce, recent, trei noi ediții îi poartă numele pe copertă: o reeditare a *Jurnalului*, vol. I și II și o carte de *Corespondență*, ambele la Gallimard și *Curs de filosofie în șase ore și un sfert* la Ed. Rivage, col. „poche”. Exilat în Argentina din 1939 pînă în 1963, nesuportat de inteligența locală, pe care nici el n-o menaja deloc (a se vedea paginile despre Borges sau Victoria Ocampo), a trebuit să-și câștige existența dintr-o muncă birocratică de rutină pînă a-și câștiga notorietatea și a reveni definitiv în Europa în 1963. Jurnalul este epopeea subiectivității unui om singur, furios să

vadă falsele glorii umflîndu-se în pene și impostura triumfînd asupra valorii. Coerența jurnalului e dată de armătura conceptuală, de spectacolul unei gîndiri în mișcare, de dezvăluirea unei minți geniale, cu resurse inepuizabile în privința comediei sociale, literare, politice. La noi, o ediție foarte cenzurată și prescurtată a *Jurnalului* a apărut în 1988, în traducerea Olgăi Zaïcik, la Ed. Univers și, deși traducătoarea a pregătit o versiune integrală în românește, nici o editură nu s-a arătat după '89 dispusă să publice acest extraordinar document despre unul dintre cei mai provocatori și novatori scriitori din secolul nostru. În imagine, Gombrowicz și soția sa, Rita, în 1967.

Sfînta Radegonda

◆ Fiică a regelui Thuringiei, crescută de la 11 ani ca sclavă de război de franci, devenită la 18 ani regină a Franței în urma căsătoriei cu Clothaire I, fiul lui Clovis, - cea care va fi cunoscută sub numele de Sfînta Radegonda a avut o viață neobișnuită, păstrată în memoria secolelor datorită preotului și poetului Venance Fortunat, unul din prietenii ei fideli timp de 20 de ani și care, imediat după moartea ei, în anul 587, a scris *Viața*

Sfînte Radegonda, un manuscris împodobit în sec. XII cu 22 de miniaturi (publicat recent la Ed. Seuil). Măritată împotriva voinței sale, tînăra de acum 1400 și mai bine de ani, a renunțat la titlul de regină pentru a se dedica vocației sale mistice, s-a retras la Poitiers, unde a fondat mînaștirea Sfîntei Cruci și s-a supus unor penitențe extrem de crude. Cartea-album editată recent este un document istoric și religios excepțional.

Shakespeare inedit?

◆ Un universitar american, Donald Foster, pretinde că în urmă cu 13 ani a făcut o descoperire senzațională, dar încă mai are de lucru pentru a o demonstra fără dubiu. El spune că *Elegia funebă* semnată WS, scrisă în februarie 1612 pentru William Peter, ucis la 30 de ani, ar aparține lui William Shakespeare. "The Observer" scrie că directorul Institutului Shakespeare e destul de sceptic cu privire la paternitatea Elegiei.

"Dubla zăbală" a lui Golding

◆ William Golding (în imagine), laureat al Premiului Nobel, a lăsat printre hîrtiile sale ciorna unui roman scurt al cărui subiect era situat în Grecia antică. Pu-

blicată la trei ani de la moartea autorului sub titlul *The Double Tongue* (Ed. Penguin), cartea conține temele care au animat întreaga carieră literară a lui Golding, încă de la debutul său din 1954 cu memorabilul roman *Lord of the Flies*. Romanul postum explorează căile prin care cultura depinde de puternicele și iraționalele energii pe care le reprezintă zeii - cît și extrema inutilitate a încercării de a le controla.

CALENDAR

15.II.1931 - s-a născut Petre Stoica
15.II.1944 - s-a născut Florica Mitroi
15.II.1945 - s-a născut Ion Roșu
15.II.1950 - s-a născut Dan Alexandru Condeescu
15.II.1984 - a murit Lola Stere Chiracu (n. 1913)
15.II.1988 - a murit Israil Bercovici (n. 1921)
16.II.1938 - s-a născut Corina Cristea
16.II.1940 - s-a născut George Suru (m. 1979)
16.II.1947 - s-a născut Ion Pachia Tatomi-rescu
16.II.1953 - s-a născut Nina Josu
16.II.1985 - a murit Victor Tornyopol (n. 1922)
16.II.1996 - a murit N. Carandino (n. 1905)
17.II.1927 - s-a născut Titel Constantinescu
17.II.1947 - a murit Elena Văcărescu (n.1864)
17.II.1950 - s-a născut Octavian Doclin
17.II.1951 - s-a născut Ion Lilă
17.II.1971 - a murit Miron Radu Paraschivescu (n. 1911)
17.II.1974 - a murit Cicerone Theodorescu (n. 1908)
17.II.1987 - a murit Pavel Boțu (n. 1933)
18.II.1908 - s-a născut Barbu Alexandru Emandi (m.1983)
18.II.1924 - s-a născut Radu Albala (m. 1994)
18.II.1932 - s-a născut Forro Lászlo

18.II.1976 - a murit Mircea Grigorescu (n. 1908)
18.II.1980 - a murit Vajda Bela (n.1902)
19.II.1633 - s-a născut Miron Costin (m. 1691)
19.II.1864 - s-a născut Artur Gorovei (m. 1951)
19.II.1908 - s-a născut Ana Cartianu
19.II.1924 - s-a născut Ion Petrache
19.II.1936 - s-a născut Marin Sorescu
19.II.1939 - s-a născut Constantin Theodor Ciobanu
19.II.1940 - s-a născut Mircea Radu Iacoban
19.II.1949 - s-a născut Nelea Rațuc
19.II.1949 - s-a născut Liviu Ioan Stoiciu
19.II.1953 - s-a născut Ioan Evu
20.II.1890 - s-a născut Emanoil Ciomac (m. 1962)
20.II.1905 - s-a născut Ziman Jozsef
20.II.1908 - s-a născut C.I. Siclovanu (m. 1953)
20.II.1911 - a murit Theodor Corneli (n. 1874)
20.II.1924 - s-a născut Eugen Barbu (m. 1993)
20.II.1927 - s-a născut Mircea Malița
20.II.1935 - s-a născut Arhip Cibotaru
20.II.1938 - s-a născut Doina Ciurea
20.II.1949 - s-a născut Lucia Olaru-Nenati
20.II.1975 - a murit Nicolae Baltag (n. 1940)
21.II.1805 - s-a născut Timotei Cipariu (m. 1887)
21.II.1865 - s-a născut Anton Bacalbașa (m. 1899)

21.II.1887 - s-a născut Claudia Millian (m. 1961)
21.II.1901 - s-a născut Adelina-Laerite Cârdei (m.1987)
21.II.1939 - s-a născut George Timcu
21.II.1943 - s-a născut Luminița Petru
22.II.1810 - s-a născut Grigore Alexandrescu (m. 1885)
22.II.1903 - s-a născut B. Jordan (m. 1962)
22.II.1903 - s-a născut Tudor Mușatescu (m. 1970)
22.II.1928 - s-a născut Eduard Jurist
23.II.1888 - s-a născut Mihail Săulescu (m. 1916)
23.II.1892 - s-a născut Tudor Măinescu (m. 1977)
23.II.1912 - s-a născut Romulus Vulcănescu
23.II.1937 - s-a născut Mihail Ion Cibotaru
23.II.1943 - s-a născut Anatol Gavrilov
23.II.1950 - s-a născut Haralambie Moraru
23.II.1976 - a murit Florin Iordăchescu (n. 1899)
24.II.1870 - s-a născut Izabela Sadoveanu (m.1941)
24.II.1913 - s-a născut Stelian Păun (m.1992)
24.II.1926 - s-a născut Ovidiu Cotruș (m. 1977)
24.II.1927 - s-a născut Valentin Berbecaru (m. 1982)
24.II.1930 - s-a născut Haralambie Corbu
24.II.1932 - s-a născut Eugen Cizek
24.II.1943 - s-a născut Horia Bădescu

Revista revistelor

Beculețe

Șase pagini din **LUCEAFĂRUL** nr. 7, plus copertele, sînt dedicate lui

o privire spre viitor

Cristian Popescu. Nu e un gest pios comemorativ - n-ar fi în spiritul poetului, ci un început de "dosar", făcut cu certitudinea că Popescu are un loc de veci în istoria literaturii române. Sînt adunate în aceste pagini mărturii ale colegilor de generație literară; este relatată, de către cei implicați în publicarea lor (Dan-Silviu Boerescu, Laurențiu Ulici, Cristian Tudor Popescu), istoria neobișnuită a celor trei cărți apărute antum: *Familia Popescu*, 1987, editată de "Atelierul literar", *Cuvînt înainte*, 1988, Cartea Românească și *Arta Popescu*, 1994, Societatea "Adevărul"; sînt conturate repere biografice ale scurtei sale vieți. Aflăm, între altele, că profesorul Mircea Martin, după ce l-a ajutat să se reînscrie la Facultatea de filologie din București, de unde fusese exmatriculat pentru absențe (lucru nu prea simplu la mijlocul anilor '80), l-a picat la examenul său: "...Cristi a fost destul de asiduu la seminariile mele. La examen s-a dovedit însă că nu citise autori importanți dintr-o bibliografie cu adevărat obligatorie, așa că, deși ne cunoaștem foarte bine, ne întâlneam la cina și în afara cinaclului, n-am avut ce face și l-am picat." ♦ Mai aflăm și că de pe urma lui Cristian Popescu au rămas multe manuscrise inedite aflate în posesia surorii sale, care ar vrea să alcătuiască, împreună cu un specialist, o ediție de *opere complete*, în mai multe volume: poezie, eseuri, teatru, publicistică, traduceri. Abia cînd vom avea această ediție, pe care orice editură serioasă ar trebui să fie onorată să o publice, se va putea evalua cu justete *arta Popescu*, dincolo de aprecierile emoționale. Deocamdată o anchetă între critici și congeneri oscilează acul

Pentru cititorii din străinătate

Puteți face abonamente direct la redacție, la tarifele de 104 \$ S.U.A. pe an pentru țările europene și 130 \$ S.U.A. pe an pentru țările extra-europene. Plata se poate face prin C.E.C. la dispoziția Fundației "România literară" pe adresa Fundației "România literară", București, Of. poștal 33, c.p. 50, cod poștal 71341, România sau prin dispoziția de plată a sumei în contul 1520.796.1000.89 deschis la Banca Română pentru Dezvoltare (B.R.D.), Filiala Pipera, București, caz în care vă rugăm să ne trimiteți pe adresa redacției, în plic, o copie după dispoziția de plată și adresa dvs. completă. În sumă sînt incluse toate cheltuielile poștale și de expediere. Se pot încheia și abonamente pe un trimestru sau un semestru, pentru o sumă proporțională.

**România
literară**

Calea Victoriei 133, București, sector 1. Telefoane: 650.62.86; 650.33.69; 659.35.42. (foto). Fax: 650.33.69. Lunî, marți, miercuri, joi: 13-19; vineri: 9,30-13. Abonamente: 3 luni - 7.800 lei; 6 luni - 15.600 lei; 1 an - 31.200 lei; ISSN 1220-6318

LA MICROSCOP

Ce vor socialiștii români

MĂ MIR de socialiștii români de azi - ieșiți din incubatorul lui Ceaușescu, ei par puși la clocit de Internaționala a treia. Ceasul lor bate pe față după ora Moscovei, încît, dacă ar mai trăi, expiatul i-ar trimite la reciclare.

Cînd și-a anunțat candidatura la președinție, Tudor Mohora n-a scăpat ocazia să arunce o privire languroasă spre Moscova spunînd că nu trebuie să ne îndreptăm spre Vest înainte de a fi siguri că nu ne supărăm vecinii din Est. Dar interesul nostru național care e? Să nu supărăm un vecin puternic care ori de cîte ori a avut prilejul ne-a tratat fără respect? Sau să ne păzim de lipsa de respect a vecinului cu ajutorul unei alianțe care să-i taie pofta de a ne considera o parte a ogrăzii sale? Pentru dl. Mohora, altfel adept al democrației, soarta noastră e legată de ceea ce se petrece la Moscova. De acord, dar trebuie să ne legăm noi înșine de gardul Kremlinului? Putem noi risca mizînd pe bunăvoința unui vecin căruia nu i-a păsat nici de granițele noastre, nici de sistemul nostru politic, atunci cînd i-a venit bine? Grijă d-lui Mohora față de supărarea Moscovei ar fi bună dacă ar oferi și o garanție că politicienii ruși nu mai privesc România ca pe o eventuală anexă a țării lor. Dar Jirinovski îl asigură pe Le Penn că un eventual război între Franța și Rusia va avea loc pe teritoriul României, iar Ziu-ganov, șeful comuniștilor ruși, anunță că vrea să refacă fosta Uniune Sovietică, inclusiv vechea zonă de influență a Uniunii. Dl. Mohora a simțit că în Rusia bate din nou vîntul comunismului, așa că pesemne și-a întins pînzele cu gîndul să prindă ceva și din această direcție. Cu ce preț, o descoperi dl. Mohora cînd va începe să alerge după semnăturile candidaturii sale la președinție.

Dacă PDSR-ul va impune pragul a două sute de mii de semnături pentru fiecare candidat la președinție, probabil că dl. Mohora nu va izbuti să-și adune această zestre.

Nici candidatul PSM-ului, dl. Adrian Păunescu, nu prea are șanse să

adune atîtea adeziuni cîte vrea să impună PDSR-ul. Păunescu a greșit fundamental mergînd pe mîna basarabenilor filoromâni, ca Grigore Vieru, neștiind că-i va trăda mai tîrziu, la Strasbourg. Mă întreb ce îi mai poate spune el azi fratelui său Vieru? Că e amic cu Ziu-ganov? Că soarta Basarabiei e să facă parte dintr-o nouă Uniune? Asta în timp ce la Chișinău Snegur a optat pentru limba română. Lipsit de anvergură politică, Păunescu își închipuie că poate internaționaliza duplicitatea lui de pe vremea cînd conducea Cenaclul "Flacăra". A ceea de a fi fost și cu Ceaușescu și împotriva lui.

Ieșit la drumul mare al politicii, Adrian Păunescu confundă amicitia cu interesul național și se bucură că a fost băgat în seamă de inși ca Ziu-ganov. Cît era el de cizmar, Ceaușescu nu s-ar fi lădat cu așa ceva. Poetul, nici după ce a ajuns senator, nu s-a vindecat de osanaliță și de complexul său de căutător de protecții. La Strasbourg i-au căzut ochii pe Ziu-ganov și întors la București, Păunescu nu mai putea de mîndrie că l-a bătut pe umăr șeful comuniștilor ruși, de parcă pentru asta nădușește contribuabilul din România.

Acum vreo cîțiva ani, cînd Păunescu hălăduia prin Basarabia, m-a impresionat solidaritatea lui cu românii de peste Prut. Azi, cînd Snegur e îngrijorat de ascensiunea comuniștilor în Rusia, vîzînd în ea o amenințare la adresa independenței Moldovei, *fratele* Păunescu își declară satisfacția față de această ascensiune. După ce și-a făcut capital de simpatie din tragedia lui Ilașcu, care zace și azi în închisoare la Tiraspol, Păunescu le dă cu tifla basarabenilor, cu o monstruoasă lipsă de scrupule. Posedat de o poftă bolnavă de parvenire, el a în trecut de această dată orice măsură. Ca candidat (sic!) la președinția României el nu poate spera decît în voturile celor care i-au aclamat în anii '50 pe comuniștii care au coborît de pe tancurile sovietice direct la conducerea României.

Cristian Teodorescu

doxe Române, deoarece consideră că mai marii Bisericii din țară fac politică pro-comunistă. Din păcate, această dramă a fost prezentată ca un simplu fapt divers, ca și cum românii de la Paris s-ar fi dat în stambă sub supravegherea poliției, certîndu-se pînă și pentru cele sfinte. În realitate, chestiunea e gravă și ea dovedește, o dată în plus, că diaspora noastră are o extraordinară sensibilitate față de ceea ce se întîmplă în București. Starețul de la Plumbuita, bunăoară, părintele Simeon Tatu, senator în sutană, a confirmat bănuielile românilor din Paris că, acasă, înalții reprezentanți ai Bisericii se închină cu dreapta, dar calcă pe sînga. ♦ Periodic, în dl. Cristian Tudor Popescu năvălește duhul lui Alexandru Mironov. De aici rezultă niște editoriale în *ADEVĂRUL* care strică echilibrul acestui ziar. C.T. Popescu s-a supărat deunăzi pe ambasadorul Statelor Unite din pricina citorva afirmații ale acestuia, făcute la Cluj. Pe editorialist l-a supărat că dl. Alfred Moses e contrariat că în România se ridică azi statui lui Ion Antonescu, făcîndu-i ambasadorului un rușinos proces de intenție. Din regretabilă ignoranță, dl. C.T. Popescu îi atribuie ambasadorului ca punct personal de vedere o idee a administrației americane. Ion Antonescu a declarat război Statelor Unite, a fost pînă în ultima zi a puterii sale adversarul Statelor Unite, nemaivorbind de faptul că a ordonat

deportări care au produs moartea persoanelor deportate. Or, e firesc ca americanii să se întrebze ce vrem noi să exprimăm cu aceste statui ale lui Antonescu. Numai că în loc să-și pună întrebarea de ce persoane ca CV Tudor și alții au căzut brusc în admirație față de Ion Antonescu, încît îi ridică statui pe oriunde pot, dl. C.T. Popescu se supără pe ambasadorul american. Dl. Alexandru Mironov are măcar scuza că l-a atacat pe fostul ambasador al Statelor Unite pe vremea democrației originale și în ziarul altcuiva. C.T. Popescu îl atacă pe actualul ambasador într-un moment în care relațiile dintre România și Statele Unite încep să se strîngă. Și face asta în același timp cu atacurile venite împotriva eventualei intrări în NATO a României din partea partidelor de orientare moscovită de la noi din țară. Dacă dl. Popescu e un gazetar apucat de Eri-nii, ar fi bine ca ziarul care îi tipărește articolele să explice cititorilor săi că nu împărtășește ideile d-lui Popescu decît din cînd în cînd. Altfel, *Adevărul* nu numai că își va pierde credibilitatea, ci va fi considerat un soi de instrument personal al d-lui C.T. Popescu. Și cum uneori condeiul d-lui C.T. Popescu pare teleghidat de dl. Alexandru Mironov, cel mai bine ar fi ca editorialele celui dintîi să fie marcate cu sigla S. F.

Cronicar

Tipar: **grupul drago print**
TIPOGRAFIA FED, Calea Rahovei 147,
sector 5 - București, tel: 335.93.18; fax: 311.33.75

16 pag. - 600 lei